

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto IV.

V Celovec, 1. decembra 1884.

Štev. 12.

Kmetški triumvirat.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Konec.)

Nepopisljiv hrup vzbudil je Ilijev navdušeni zagovor v sodnem zboru. Tako predrznega in rãžãaljivega glasú bi ne bil nikdo pričakoval. Osramočena bila je po njem sodnijska avtoriteta in pohujševalo se je pričujoče občinstvo. Zaraditega je ukazal sodbeni prvomestnik prinesiti takozvano preiskovalno raztezalnico. Sodnijski hlapci so Ilijo položili ná-njo, privezali mu roke in noge ter zavrteli kolo, ki je imelo nalog raztegnoti pritrjeno truplo. V istem trenutku se je čul sodnikov ukaz :

„Prekliči, nesramni izdajica, svojo izgovorjeno obsodbo proti gosposki in pouzročeno pohujšanje proti cesarskim postavam!“

Podaljšeovati so se jeli krepki Ilikevi udje in nãpenjati žile po vsem životu, mrzel pot je udarjal iz čela proti nebu obrnena, bledelo in rudelo je zapored resno lice, a opravičujočega glasú ni bilo iz njegovih ust.

Strmel je sodni zbor nad to nepričakovano trmo. Zavrtelo se je še nekaj potov rabeljsko kolo.

„Vpričo svoje smrti prisegam tebi, zbrano ljudstvo, da je resnica, kar sem govoril,“ vzklikne zdajci z močnim glasom omagujoči Ilija med strašnimi holečinami. Oči se mu zapró potém, kakor da bi bil v istem trenutku izdihnil svojo dušo.

Odnesti ga ukaže sodnik, da bi zatoženčeva smrt ne preprečila tožbe, za katero se zanima vladar sam in vsi dostojanstveniki v državi.

Zdajci pride na vrsto Ilijev drug, triumvir Guzetič. Tudi njemu se navajajo zločini ustaje in javnega izdajstva. Oslabljen po strašnem zaporu in vidéc mučeništvo svojega tovariša Ilije, ki se je vpričo njega vršilo, bil je Guzetič nezmožen, da bi se bil zagovarjal v navdušenem govoru enako svojemu predniku.

„Ilijev javni zagovor, slavni sodni zbor, je tudi moj. Za njegovo resnico pričala bode tudi moja smrt in klicala maščevanja iz nebes na tlačitelje vseh človeških pravic.“

S temi besedami odgovoril je Guzetič zapovedi, naj opravičuje svoje zločinstvo. Skusil je zaraditega tudi kakor njegov prijatelj običajno raztezalnico, dokler mu ni izginola zavest ter ga rešila daljnega izpraševanja. Izdal ni niti najmanjšega črteža o kmetsem uporu in o svojih skrivnih prijateljih.

Posrečilo se ni tedaj javnemu sodnemu zboru, Ilijevej in Guzetičevaj zatožbi izvabiti občno zanimivost ter odkriti pričakovane, skrivne spletke upornikov v treh deželah. Zbor je bil celó primoran svojo sodbo izreči v nepričujočnosti zatožencev. Naravno je bilo tedaj, da ni nihče ugovarjal obsodbi, ki se je glasila :

„Smrt kmetsemu uporniku in ustaškemu vojvodi kmetu Iliji Gregoriču in njegovemu zavezniku kmetu Mihi Guzetiču.“

Edenindvajsto poglavje.

Pred vaše lice dolazi slab, iznemogao starac, pred vas, koji ste vrhovno sudište u ovoj zemlji, i traži od vas pravdu.

Šenoa.

Nagla sodba dunajskega sodnega zbora iznenadila je one višje kroge, ki so se posebno zanimali zá-njo. Pričakovali so vsi, da bode ostro in z vsemi v tedanjej dobi navadnimi silami spremljevano izpraševanje Ilije Gregoriča odkrilo zanimive tajnosti iz upornih dežel. A ta nada se jim ni uresničila. Izdihnola bi bila zatoženca prej življenje v strašnem trpinčenju, nego izdala najmanjšo skrivnost svojih zaveznikov. Poslednje pa je pospešilo njuno obsodbo. Zaraditega je odločil najvišji sodni zbor, da se vrši kazen nad Ilijo Gregoričem in Guzetičem v Zagrebu, takó rekoč v središči upornega ljudstva. Smrt poveljnikov ustaške vojske naj povoljno upliva na vse deželane. Brez odlaganja imela se je kazen izvršiti. Bali so se namreč sodniki, da utegne kateri izmed zatožencev zaradi prestanega trpinčenja umreti.

Odpeljali so tedaj popolno oslABLJENA, skoro na pol mrtva obtoženca, vkovana v težko železje, neutegoma v Zagreb. Tajno pa so morali izvršiti poslednje; kajti nepopisljivo senzacijo bil je pouzročil ta ukaz.

Na vseh postajah ob cesti med Dunajem in Zagrebom čakalo je na tisoče zbranega kmetsega ljudstva slavnega vojvodo Ilijo Gregoriča in njegovega zaveznika, hotéč jima skazati zadnjo čast na smrtnem potu. Nova ustaja in nemiri bi se bili lahko pričeli vsled velikega ljudskega

razdraženja. Zatorej je vlada ukazala največjo tajnost in naglost v poslednji zadevi. A zvedela se je vendar po nekterih okrajih Ilijeva smrtua vožnja. Zvonovi so zvonili po gorah in dolinah Iliji v pozdrav, in ljudstvo je javno izraževalo sočutje bojevalcu za kmetsko svobodo.

Baš isto jutro, ko so odpeljali Ilijo Gregoriča in Guzetiča skrivaje z Dunaja v Zagreb, slonel je že zgodaj pri glavnem vходу dunajskega cesarskega dvora sivolas slepec in njegov vodnik, mlada deklica, v hrvatske praznične noši. Več potov zapored sta se čakalca s silo odpravila po cesarskih vratarjih in čuvajih. Vendar oplašiti in odvrniti se nista dala, vedno zatrjujôc v slabej nemščini, da morata k samemu cesarju, ker mu imata naznaniti imenitne tajnosti iz kranjske in štajerske dežele.

Smejali so se čuvaji čudnej nemščini in na pol razumljivim uzrokom prosilcev ter ju hoteli zadnji pot zavrnuti, kar pride mimo neki višji dvorni uradnik. Zanimiva se mu je morala dozdevati kmetska dvojica, kajti postal je in poprašal po želji prosilcev. Smejé so mu pripovedovali čuvaji slepcevo prošnjo. A malo ur pozneje stopala sta že slepec in njegova spremljevalka, — uganil je bralec, da sta stari slepec Marko Gregorič in njegova vnukinja Jela, — po stopnjicah cesarskega dvora. Usmilil se je bil dvorni uradnik sam rodom Hrvat slepceve prošnje ter izprosil, vedôc, kako se zanima cesar sam za ljudsko ustajo, prišlecema izvanredno avdijenco.

Čudili so se dvorni dostojanstveniki, ki so bili priča pri avdijenci, posebnej cesarske milosti, s katero je sprejel in poslušal prošnjo prosilcev.

Ginljiv je bil v resnici trenotek, ko je slepi stavec dvignol svoje tresoče roké in pokleknol pred cesarja proséc milosti svojemu po neštevilnih krivicah in mukah zapeljanemu sinu vojvodi Iliji Gregoriču. Našteval je dalje tisočletno krivico kmetstva v slovenskih deželah, kličôc svojih očij večno temoto za pričo.

Z največjo milostjo bila sta odpuščena slepec Marko in Jela. Zagotovilo se jima je, da se bode uslišala, ako še mogoče, njuna prošnja.

Še isto dopoldne vršilo se je v cesarske palači imenitno posvetovanje. In popoldne sta se že vozila Marko Gregorič in Jela na cesarske stroške poleg cesarjevega kurirja, ki je nesel imenitno poročilo hrvatskemu banu, v svojo daljno domovino.

Osodepolna in historična je bila ta vožnja. Ostro se je ukazalo dvornemu kurirju, naj pospeši kolikor je mogoče svoj pot; kajti jako važno poročilo ima s seboj, ki pa ostane brez veljave, ako se ne oddá v določenem času.

Slutil je dvorni poslanec, zvedevši po Marku Gregoriči in Jeli o cesarske milosti, kaj je pisanega v pismu hrvatskemu banu. Smilila sta se mu njegova spremljevalca in nesrečna obojenca; zaraditega pospeši svoje potovanje, kolikor je tedanja okorna vožnja po slabih cestah dopu-

ščala. Do Gradeca se je poslanec celó posrečilo za pol dneva navadni potni obrok prehiteti. Računil je potém, da dospe v Zagreb, ako ne najde nenavadnih ovir, za cěl dan prej, kot je določeno, namreč v štirih dneh namesto v petih. Vendar čudna osoda, ki je spremljevala nesrečno kmetstvo na veke in veke, raztegnola je svoje sovražne roke celó v sicer brezpomembno potovanje cesarskega kurirja.

Na spodnjem Štajerskem je namreč že mnogo dnij zapored deževalo. Povrh je zapadel pred nekimi tedni velik sneg po Štajerskem in Hrvatskem, in nenaden in dolgo trajajoč dež raztopil je potém sneženo odejo ter izpremenil tako rekoč vso deželó v nepresežno močvirje.

Južen pomladanski veter, bilo je namreč zadnje dni meseca marca, jel je tudi tajati po oddaljenih krajih in gorah sneg. Naraščali so studenci, potoki in reke pojeni s preobito snežnico. Drvila je povodenj groméc v doline, preplavila ceste in pota ter razrušila na mnogih krajih slabejše lesene mostove.

Poslednje je zakrivilo, da so se stavile na eden pot nepremagljive ovire urnemu potovanju naših znancev. Za kolikor so prehiteli v začetku potni črtež, to je bilo neutegoma zopet izgubljeno. V bodočem dnevu pa so celó eden cel dan zamudili.

Peti dan, le še poldrugí dan od Zagreba oddaljeni, morali so za nedoločen čas ustaviti daljno potovanje.

Na tej postaji so zvedeli novico, da bode v malo dnevih v Zagrebu na javnem trgu usmrtjen vojvoda Ilija Gregorič in njegov tovariš Miha Guzetič. Nepopisljiv je bil sedaj položaj naših potovalcev. Šlutili so brez dvombe, da govori cesarsko pismo o Ilijevem in Guzetičevem pomiloščenji, a nepremagljive ovire stavile so se njegovim rešiteljem nasproti.

Novica o cesarskem poslanci in o imenitnosti njegovega poslanstva zvedela se je med tem po vsej okolici. Zaraditega se je mnogo pogumnih mož ponudilo, ki hočejo po stranskih potih spremiti poslanca v hrvatsko stolico. Še isti večer so odpotovali potém kmetje s poslancem.

Temna noč in neprestano deževno vreme stavilo jim je največje zapreke, a vendar so hiteli jež in peš, kakor so jim dopuščala pota, neprenehoma do jutra, ves dan potém in vso bodočo noč.

Daniti se je jelo baš sobotno jutro dne 30. marca, ko dospejo na kranjsko-hrvatsko mejo. Tu jih iznenadi zvonjenje po vseh crkvah in nekaka posebna prazničnost po vaseh, skozi ktere so hiteli. Vprašati pa si niso upali, kaj pomeni ta slovesnost. Strašna slutnja se jim je vzbujala, da je prepozen, brezuspešen njih pot. Bližal se je čas poldnevu, ko dospó do smrti utrujeni v obližje zagrebško. V istem trenutku zapazijo množico kmetskega ljudstva, ki je hitela iz ulic kakor povodenj na razne strani.

Nerazumljivo! Tisoče je brojila kmetska množica in čuti ni bilo ne krika ne vrišča. Videti ni bilo ne énega veselega obraza. Vprašali niso jezdeci, kaj pomeni to, le konje so iskrili z ostrogami in drvili v glavno ulico, a gruče ljudij so postajale in strméc gledale za njimi.

Nekaj trenutkov pozneje prepričal je strašen prizor cesarskega kurirja in njegove spremljevalce, da je resnična njih slutnja, da je brezuspešen njihov težavni pot.

Na trgu svetega Marka stal je namreč visok oder, krvav od obile človeške krvi. Sveta je bila ta kri narodu treh dežel in svet mučeniški oder, kajti na njem je padla isto jutro ob osmih pod rabljevim mečem glava vojvode — Ilije Gregoriča.

Dvaíndvajsto poglavje.

Matija Gubec, kojeg se opaka robska duša drznu igrat se kralja, nek primi kraljevsku čast, nek bude vjenčan razbieljenom krunom na razbieljenu stolu i razsječen na četvero. *Senoa.*

Že pol ure pozneje razvozljala se je čudna osoda, ki je spremljala tudi gledé svetovne zgodovine znamenito to kmetsko ustajo slovenskih in hrvatskih kmetov leta 1573. Zbledel je namreč mogočni ban hrvatske kraljevine beróč lastnoročno cesarjevo pismo njemu poslano.

Ukazovalo se je v tem pisanji hrvatskemu banu, naj se ustavi do drugega ukaza izrečena smrtna sodba nad Ilijo Gregoričem in Miho Guzetičem. Povrh se ima pričeti novo preiskovanje vseh uzrokov in okoliščin kmetskega upora. Stoprav na podlagi teh sodijo se naj potém glavni poveljniki.

Lahko vest in lahek izgovor o zakasnjenej izročbi cesarskega pisma imel je dvorni poslanec. Mnogo prič mu je bilo na razpolaganje v spremljajočih ga kmetih, o katerih ni nihče dvomil, da bi ne bili radovoljno dali svojega življenja, ko bi se bilo ohranilo ono njihovega slavnega Ilije Gregoriča.

S težkim srcem se je vračal cesarski kurir drugi dan. Vedel je dobro, da nosi lastnoročno banovo pismo, v katerem stoji zapisano, da je dospel cesarjev ukaz gledé Ilije Gregoriča za štiri ure prepozno v hrvatsko stolico. Miho Guzetiču bi bila pa tudi prej oznanjena cesarska milost brez uspeha; kajti umrl je dva dni pred Gregoričevo smrtjo nagloma v ječi.

S tem osodepolnim dogodkom končuje glavno dejanje v nesrečni kmetijski vojski proti stoletnim vnebokričečim krivicam ponosnega gospodarstva.

Strašno, kakor skoro nikjer drugje v svetovni zgodovini, maščevala se je tu prokleta nesloga, ki se vleče kakor rudeča nit v vsakem slovanskem javnem podvzetju, nad slovenskim ljudstvom in njegovimi voditelji.

Beg Gubec, kteremu pripisujejo nekteri hrvatski pisatelji glavno ulogo in ga idealizirajo kot prvega junaka v kmetijskih bojih, imel je sicer najblažji namen pomoči z občno kmetijsko ustajo teptane slovenske raji, a njegova neizmerna častiteljnost in zavist do ostalih triumviratov uničila je kmetijski upor, ki je bil s čudovitim pogumom in strateškim talentom osnovan.

Potoki krvi prelili so se brezuspešno ter prepričali narod, da lastna sila ni zmožna stvariti kmetijske svobode. Najhujšo osodo za svoje visokoleteče misli in pogubljivo častiteljnost čutil pa je predsednik kmetijskega triumvirata, beg Matija Gubec sam.

Po nesrečnem boju pri Krškem pobegnil je na Hrvaško, a videl, da je izgubil zadnji upliv v kmetijski vojski, ki je izvolila Ilijo Gregoriča svojim vrhovnim poveljnikom, vrnil se je lahkomišljeno na svoj dom v Stubico. Pokazati je hotel s tem svojim činom sredi občne ustaje na Kranjskem in Štajerskem, da je vladi zvest in sovražnik kmetijski sili.

Motil se je Gubec v svojem prevelikem optimizmu. Po svoji častiteljnosti izgubil je tudi zadnjega svojega prijatelja. Izdan je bil neki celo po krškem županu Sili, ki je hotel s tem pri vladi samega sebe opravičiti izdajalske zatožbe. Označil je Gubca kot prvega upornika, ki se je že nazival kraljem ilirske provincije.

Zaradi veleizdaje zapadlo je gosposki vse Gubčevo premoženje in njega samega so privedli pred banski sod v Zagreb. Da bi pa z Gubčevo obsodbo zadušili kmetijsko ustajo, sodili so javno kmetijskega odstavljene kralja in sicer z nepopisljivo brezsrčnostjo in z izmišljenimi sredstvi.

Na javnem trgu v Zagrebu postavil se je namreč Gubcu kraljev sedež, iz katerega so moleli na vseh straneh dolgi ostri žreblji. Na-nj so posadili sodnijski hlapeci vpricho na tisoče zbranega ljudstva novega kmetijskega kralja. A dovolj še ni bilo tega grozodejstva. Zgodovina hrvatske kmetijske ustaje pripoveduje, da so ščipali na takem sedeži sedečega Gubca rablji z razbeljenimi kleščami po vsem životu; in tudi kronan je bil naposled Gubec z običajno slovesnostjo.

Železno špičasto in razbeljeno krono dejali so mu na glavo in jo zabijali s kladvi vá-njo, dokler ni prvi kmetijski kralj, Matija Gubec, v rabljevih rokah izdihnil svojega življenja . . .

Grajsčak Tahy, čigar ime še dandanes straši v hrvatskem narodu, bil je edini, ki se je veselil s svojimi pristaši grozne osode upornega kmetskega ljudstva. Računal je, da si je pridobil s svojo nečloveško krvoločnostjo, ki je prelila potoke kmetske krvi, neizmernih zaslug za vse bodoče čase. Po njegovej sodbi bilo je po zadnjih strašnih udarcih kmetstvo ponižano v večno sužnost. A motil se je vsaj za nekaj časa v svojem življenji.

Največja kmetska ustaja slovenskega in hrvatskega ljudstva opozorila je resno vlado na pomenljivo ljudsko moč, ki se bode nedvomno zopet vzdignola o prvej priliki, če se jej vsaj nekaj zaželenih pravic ne dá. Preiskovale so se zaradi tega razmere med gospodstvom in kmetstvom pred ustajo in njeni neposredni uzroki.

Akoravno je bilo to preiskovanje le površno in bolj tako rekoč pesek v oči kmetskemu ljudstvu, objavilo se je vendar mnogo vnebokričečih krivic, največ učinjenih po brezsrčnem Tahyji.

Pričakoval je tedaj poslednji zastoj obljubljenega vladarjevega priznanja za svojo izdatno pomoč proti kmetskej zaroti. Užaljen v duši in telesno obnemogel umrl je še isto leto na nekej strašnej bolezni. Kmetska pravljica trdi, da je rujoval na smrtnej postelji kakor bik od strašnih bolečin in da je bila vendar še njegova zadnja beseda :

„Čuj me, sodnik, če zopet ozdravim, očistim vso deželo kmetstva, ki je sramota tvojemu imenu!“

Oskrbnik Črnič, zloglasno orožje Tahyjevo proti ubogemu kmetstvu, podedoval je velik del njegovega premoženja, a umrl je kmalu potem v preiskavi zaradi mnogih zločinov svojih.

Poln grozovitih, a resničnih, po ljudske pravljici in zgodovini slovenskega in bratskega hrvatskega naroda potrjenih prizorov je žalibože naš roman. Želim iz sreca, da bi resnični zadnji pričujoči prizor naše povesti razsvetlil vse prejšnje senčne slike.

Tihota in mir vrnola se je zopet po teh dogodbah v hrvatske in slovenske kočee in sela. Celiti so se jele strašne rane na telesu ubogega naroda. Le nekomu se niso zacelile nikdar več. V Stubici stoji lesena kočea. Slep, sivolas, onemogel starec sedi vsak dan na kočinem pragu in ubira otožnodoneče strune na svojej tamburici. Davno že ni veselega glasú iz njegovih ust. Le strune odmevajo v tiho dolino, kakor da bi vabile vesele ptice pod nebom v svojo otožno harmonijo in govorile z njimi o srčnej tožbi zapuščenega slepca. In ko zažaré zvezde na nebu, pride navadno bleđa črnooka deklica k slepcu na prag. Gladi mu sive lase raz čela in mu reka: ljubi oče. Kedar pa uberó slepčevi prstje najbolj otožne melodije, utrne se solza v dekličinem očesu in skriven vzdih se izvije iz njenih prsij.

„Ne togujte neprestano, oče! Ves narod čuti z nama najino nesrečo in obžaluje slepega junaka Marka Gregoriča in nesrečno nevesto Jelo, vnukinjo njegovo!“ Tako vzdihuje ob takej priliki Ilijeva hči in poljubuje slepčevu lice.

„Ves narod,“ odgovarja slepec Marko Gregorič, „čuti z nama in midva z njim. In moj čut mi pravi, da vstane enkrat, — a tedaj ne bode prahú več od naju, — tudi naš narod iz tisočletne temnice k večno zlatej svobodi!“

V gozdu.

I.

Kedar gleda zar nebesni
V lahnem semu gozd zelèni
Takrat o ljubečej pesni
Sanja v gozdu duša méni.

Takrat sprejme v krilo svôje
Vsa čutila gozd zelèni,
A ljubézen, dekle moje,
Ta ostáne tēbi, méni!

II.

Gledi! Gozd také pokojen
Srca je podóba verna:
Cvet po njem kalí nebrójen
In krasota z njim stoterna!

Njemu spé mirnó oblásti
Ki vibár jih vzbuja jezen,
A gorjé mu, komur strasti
Vzámejo celó - ljubézen!

III.

Tiho gledi! v srci môjem
Plava mala, tožna pesen —
O naj vzbuja v srci tvôjem
Pesen tá odmev slovésen!

Naj tija do nébes trona
Glasno tvójo hvalo nòsi,
Naj od Boga tēbi ona
Sreče in radósti sprosi!

A. Funtek.

Vijóla.*

Zveni mi v prsih o vijóli
Pozabljen in pokópan glas;
O čuj! povest je srčne bóli,
Ljubézni je kipč izraz!

Tedaj ko sèn v pomládi prvi
Lehkótno je poljúbljal svet,
Priklil iz ljúbljenčeve krvi
Boginji je vijóle cvet.

* Ta pesen se naslanja na znani mythus o Rheji Kybeli in Atysu.

Rojen takó tá cvet dehtéci
 Ostal jej je na veke mil,
 Spomin je bil o njenej sreči,
 Nesreče jej spomin je bil. — —

In zdaj zveni mi o vijóli
 Povésti te drhtéci glas!
 Deklé ljubó, — naj móje boli
 On bóde ti kipéč izraz!

Povést je pač o času sívem,
 A tudi mója je povest!
 Iz njé zveni v spomínu živem
 Bridkó i mója ti bolest:

Kakó zakópál v prsi svéje
 Spomine sem nekdánjih dnij,
 Kakó le kri té pésni móje
 Rodi, le mója sréna kri! . . .

A. Funtek.

Očetov tovariš.

Novelica. Spisala *Pactina Pajkova.*

(Konec.)

V.

Na sadnem vrtu so delavci pobirali slive. Silvija in Franček sta res bila pričujoča, a da bi nadzorovala ljudi, jima še na misel ni prišlo. Nekaj sliv več ali manj, to ne bo spravilo očeta na beraško palico, sta ménila.

Na lestvici, naslonjenej na najlepšo slivo, stal je Franček pokušajóč okusno sadje ter metal kočice v sestro.

Silvija pa je bila po lestvici zlezla na precej visok zid, ki je ločil sadni vrt od zeljnega. Na njem je zdaj v prijetnej senci slivovih vej sedela bratu nasproti.

„Kako bedasto si dave izgledal, Franček, ko si nenadoma zapazil majorja v mojej družbi! Pa na to zbežati! Ali je to moško? S tem si še le majorjevo pozornost ná-se obrnol.“

Tako zabavlja Silvija bratu, navidezno huđa.

„Ti boš mene učila, kako se naj obnašam?“ odvrne Franček razžaljen. — „Kako si se pa ti šalila z majorjem, ktereга jedva poznaš, in se z njim po domače vedla! Ali se tako obnašauje spodobi izobraženej gospodični?!“

„Ti in tvoja izobraženost pojđita se solit,“ smeji se Silvija. „Ali misliš, da bom stala pred njim néma in trda kakor lesena pupika, da bi se izkazala izobraženo? Misliš li tudi, da si bom dala svoje obleko trgáti, ne da bi se hudovala? — Sicer pa me je major rad poslušal, naj sem li olikano ali nerodno govorila. Sploh se mi on vidi domač, prijazen človek,“ nadaljuje deklica vedno živahnejše; „prijatelj je mladine in veselih obrazov. Čisto drugačen je od očeta. Upam, da se bomo z njim prav dobro sporazumevali.“

„No, no, ne vnemaj se toliko zá-nj.“ posvari jo brat porogljivo. „Ko bi bil major mlad, bilo bi to razumljivo, tako pa —.“ Sedaj umolkne ter kaže smešno z rokami kretajóč, da je vse zastonj.

„Mlad ali star,“ godrnja Silvija, „meni je prijeten in ga rajši imam kakor tebe.“

„Tako? tako?“ grozi se brat. „Le počakaj; ne ostane ti brez kazni ta izrek!“

Nató stopi hitro z drevesa in vzešši lestvico na ramo reče smejé: „Glej, kako prideš s svojega visokega prestola; po tej lestvici že ne, zato sem ti porok.“ Rekši odide z lestvico vred iz vrta.

„Franček, Franček, ali si brez pameti? Nesi lestvico nazaj! Kako naj pridem z zidú?“ kriči Silvija za njim na pol prestrašena, na pol huda.

A brata ni bilo več videti. Delavci pa so že tudi bili odšli v drug del vrta hruške pobirat.

Silvija meri visočino zidú, ali bi se dalo z njega skočiti; a prepričala se je, da bi po tem potu s celimi udi ne prišla doli. Še ni utegnola misliti, kaj jej je sedaj storiti, ko jo škripanje po pesku prepriča, da nekdo sém po stezi prihaja.

Silvija se ozre, a nató zadržuje sapo, da bi ne izdala svoje pričujočnosti. Major je mimo prihajal. Da bi me le ne zapazil, misli si ona; kakšne pojme bi potém o meni dobil?

Ali nesreča je hotela, da jej v istem trenutku prileti mušica v nos. Prisiljena je bila kihnoti.

Major se nató ozre na vse strani; a ker nikogar ne vidi, pogleda še na drevo in potém na zid.

„Kako ste prišli tu gor?“ popraša major čudeč se z nasmehom ter jo po vojaško prijazno pozdravlja.

Veselo ona odgovori: „Gotovo po istem potu, po katerem se bodem morala vrniti.“

„A jaz ne vidim nobene lestvice,“ méni major gledaje okoli sebe.

„Franček jo je odnesel, ker sem mu nekaj neljubega povedala,“ razloži mu Silvija. „Maščevati se mi je hotel s tem. Pa naj le počaka, da pridem doli!“

„Ne bo tako hudo, mislim,“ pristavi major dobre volje. „A zdaj mi povejte, kje naj lestvico dobim, da vas rešim iz tega neprijetnega položaja?“

„Ó, te danes ne dobite več. Bog si vedi, kam jo je on skril,“ zagotavlja mu deklica.

„Kaj je tedaj storiti? popraša major začudjen zavoljo njene hladnokrvnosti.

„Udati se moram v svojo osodo ter na zidu prenočiti,“ odvrne ona s šaljivim pathosom. „Fant ne dá lestvice do jutre, poznam ga predobro.“

„Ko bi dol skočili,“ svetuje major nekoliko v zadregi, „bode moja skrb, da vas ulovim.“

Silvija si nekoliko pomišlja. „Dobro!“ reče nató odločno; „sprejemem vašo ponudbo, pa s tem pogojem, da dobro ná-me pazite.“

„Tedaj pogum!“ navdušuje jo major in raztegne roki, in v tem trenotku mu pade Silvija v naročje.

„Hvala Bogu, zdaj sem rešena,“ opomni deklica zadovoljna, ko čuti tla pod nogami.

Kite pa so se jej med skokom odvezale ter jej visele čez rame. Ona diše hitreje, in ljubezniva rudečica je razlita po njenem obrazku; njene otroške, vedno smehljajoče oči jej žaré, in njena usta se prijazno nasmehnejo, ko se zdaj s hvaležnim pogledom ozre na svojega rešitelja.

Major jo vidno ginen opazuje. Njena podoba ga jako živo spominja njegovih že davno minolih srečnih let. Ne more se je dovolj nagledati. A pri tem mu srce hipoma močeneje bije v hrabrih vojaških prsih in temna rudečica kakor blisk obsenči za trenotek sicer kakor marmor belo njegovo čelo.

„Kako ste urni in močni,“ pristavi nató Silvija z občudovalnim glasom. „Ko bi me ne bili ulovili, ulomila bi si bila gotovo roko ali nogo.“

Silvijin glas vzdrami majorja iz zamišljenosti. „Ne govorite o tem,“ odvrne on neprijetno zadet od njenih besed; „jaz se radujem, da vas vidim zdravo in veselo stati pred seboj.“

„A vi ste si menda izvili roko? popraša ona s skrbnim glasom.“

Major se dobrohotno nasmehne. „Moje roke so me že dvakrat branile sovražnika, in potém ne bi prenesle tega vašega životeka?“

„Vi ste sploh še tako čvrsti, tako mladostni videti, dasiravno ste nekdanj bili očetov tovariš,“ odgovori Silvija, ki je zopet dobila navadno živahnost. „Vaše čelo nima niti ene gube, a očetovo je že zloženo v same grbe.“

Major močno zarudi. „Ne smete pozabiti, gospodična,“ reče po kratkem premolku, „da imajo vaš oče veliko rodbino in torej mnogo skrbij; čudim se, da so pri tem še tako dobro ohraajeni.“

„Ali niste bili vi nikdar oženjeni?“ popraša Silvija radovedno.

„Nisem še imel te sreče,“ odvrne major z negotovim glasom in gleda v stran.

„Jaz še tudi ne,“ smeji se deklica. „A najbrž je tudi ne bodem pikdar imela.“

„Kako to?“ začudi se on.

„Ker nisem ne lepa, ne bogata, ne duhovita, ne izobražena. Jaz pogrešam vse one lastnosti, ki so tako rekoč mamilo, s katerim devojke ženine privablajo.“

„Mislite?“ odvrne major iskreno.

„Sicer pa bodem preveč od svojega ženina zahtevala, da bi se pod belim solncem našel tak, ki bi imel voljo vzeti me.“

„Kaj neki? Radoveden sem,“ pristavi nató major navidezno dobre volje, a zna se mu, da si zastoj prizadevlje skrivati neko skrb.

„Najprej bi moral biti bogat,“ našteva Silvija, „da bi mogel bratom ali sestram one želje izpolniti, katerih oče ali nočejo ali ne morejo. Potém bi imel po zimi stanovati v mestu, ne pa v takej vasi, v kakoršnej mi leto in dan živimo. Tudi bi moral kupiti ložo v gledišči, dajati plese in zabave itd. Tako bi se utegnole sestre, ktere bi hotela k sebi povabiti, zabavljati in imele bi priliko, najti si primernih ženinov. Nató bi moral imeti neka-kov upliv v družbinskem življenji, da bi bratom v primerne službe pomagal. Oče itak ne bodo zá-nje v tem oziru ničesa storili; fantje se mi tako smilijo! Z éno besedo, kdor mene vzame, dobi nas vseh dvanajst na svojo ramo!“

Major se srčno zasmeji tej čudnej in odkritosrčnej izjavi. „Ali te želje veljajo vašej rodbini,“ opomni nató. „Kaj pa vi zá-se zahtevate od svojega ženina?“ — To izreksi pa upre z nekim nemiro m svoj pogled v deklico.

„Zá-se?! To je vse tudi za mene,“ odvrne Silvija odkritosrčno. „Ako svoje brate in sestre vidim srečne, potém sem tudi jaz srečna.“

Major lahko vzdihne, in njegovo oko se zopet razvedri. . . . „Menim, da vam ne bode težko najti takega ženina,“ pristavi nekoliko v zadregi in se izogiblje Silvijinemu zvedavemu pogledu, jedva slišno šepetaje: „Ako bi le hoteli, . . . le vi hoteli.“

„Pod temi pogoji sevéda bi hotela. — A tam gre Fanica, pojdiva jej nasproti.“

„Čemu?“ odvrne hitro major. „Zdi se mi, da naju gospodična Fanica celó ne potrebuje. Vidite, kako je v knjigo zamaknena?“

„A vi še z njo prav govorili niste,“ opazi nató Silvija. „Fanica je tako mila, postrežljiva in pa lepa; gotovo se vam bode dopadala.“

A major ni bil istega mnenja. Obrne se od one strani, kjer se je Fanica sprehajala, ter izreče željo si še nasprotni del vrta ogledati. — In tako sta major in Silvija še celo uro po vrtu hodila. Nobeden njiju ni kazal, da bi bil utrujen uzajemnega društva. Predno pa sta se potém ločila, morala mu je Silvija obljubiti, da mu bode jutre še gaj pokazala. Podati mu je morala tudi roko v slovó, a da je on njeno ročico nekoliko predolgo v svojej obdržal, tega še deklica zapazila ni. Saj je bil nekdanji očetov tovariš, in ona se je še prištevala otrokom! V njenej naivnej duši še ni bilo slutnjam prostora.

VI.

Polkovnikova noga še ni bila popolnoma ozdravela, dasi je že prešlo deset dnij, odkar se mu je bila nezgoda pripetila. Polkovnik ni sicer ležal več v postelji, vendar pa je še moral ostajati v sobi. Bolna noga je le počasi okrevala in polkovnik je mogel le s silo in s pomočjo palice hoditi po sobi, a še to le za malo časa.

Major je veliko prebival v družbi starega prijatelja ter mu vedno zagotavljal, kako srečnega se čuti v njegovej hiši. Polkovnik je bil tega neizmerno vesel, dasi ni mogel razumeti, kako more razumen človek najti veselja v takem babilonskem turnu, kakor je sam svojo hišo rad imenoval. Menda ga je priroda obdarila z jeklenimi živci, mislil si je sam pri sebi ter mu ta neprecenljivi dar zavidal.

Polkovnikovi otroci pa so dobro porabljevali očetovo nenavzočnost. Knjige ni nobeden pogledal, odkar je bil oče obolel. Veselili so se svoje prostosti ter vso hišo premetavali. Očetova puška je že davno bila strta, cvetlice na vrtu do korena pobrane in v kolarnici ni bil več cél niti eden kos mizarskega orodja. Očetove jeze se niso bali. Vedeli so, da predno oče popolnoma ozdravi ter zvé njih malopridnost, bode že vsak v varnem zavetju svojega zavoda. Saj je imel v štirinajstih dneh biti konec šolskih počitnic.

Z majorjem niso mnogo občevali. On je bil sicer z njimi jako prijazen ter jim bil celó iz mesta naročil krasne in dragocene priprave za telovadbo. Prikupil se jim je bil s tem zeló. Vendar pa se je major navadno prikazoval v njihovem društvu samo tedaj, kedar je vedel, da najde Silvijo med njimi. Silvija je pri njegovem prihodu vselej postajala raztresena ter se potem brez vsakega zanimanja udeleževala igre. Izmed bratov pa je bil vselej kateri najti, ki jej je to brž očitil. In ona, kažóč se razžaljeno, odhajala je vselej od njih. Major se jej je pa tedaj hitro pridružil, kakor da bi se bila za to dogovorila. Napotila sta se potem navadno obadva na sprehod.

Bilo je zopet enkrat v kolarnici zbranih vseh dvanajst otrok. Napravili so si leseno kočijo, da bi se v njej gugali po zraku. Bili so s kladivom, vriali, pilili, žagali s tako marljivostjo, da so jedva eden drugega slišali.

„Hem, hem, Silvija! Tvojega prijatelja pa danes še ni videti,“ opomni porogljivo Gustek, ki je ravno z največjim trudom žagal desko, in pot mu je tekel s čela.

„Prehladil se je menda sinoči, ko se je s Silvijo po gaji sprehajal,“ méni Franček poredno. „Ubogega starčka trga najbrž vsled tega po udih!“

„Menda si pa barva brado in lase, ker tako dolgo dela toiletto,“ opazuje Jurček, ki je imel nalogo, stare skrivljene žreblje s kladivom

ravnati. „Že nekaj dnij opazujem, da niso njegova brada in lasje več tako sivi, kakor so bili prej.

„Kako lep je moral biti gospod major pred kakimi dvajsetimi leti, ko še ni imel sivih las,“ modruje Uršika vsa ognjena v lici. Z vso močjo je držala desko, na kterej je Nandek ogle žagal.

„Da, da! velika škoda je, da se ni major za kakih dvajset let pozneje narodil. Kaj ne, Silvija?“ pristavi Franček z nasmehom. „Potém bi sedaj drug duh vladal v naši hiši.“

Silvija je pri teh pogovorih ves čas hlastno s svedom vrtala luknje v majhno poleno ter se prisiljeno nasmehovala. Po Frančekovej zadnji opazki pa vzdigne hitro glavo in vrže poleno v kot rekóč z razdraženim glasom:

„Ali vi o majorji govorite, kakor o kakšnem osemdesetletnem starčku! Ali ni to nezaslišana drznost?“

„Ali mu še veliko manjka do osemdesetih?“ vpraša Gašparek naivno.

„Ravno še enkrat toliko,“ odvrne Silvija z mirnejšim glasom, a z žarečim licem. „Major ima še le štirideset let, kakor so mi mati pravili.“

„Še le?“ ponavlja jih več izmed njih s porednim glasom in se srčno smeje.

„Naš ded bi lahko bil,“ méni Micika nedolžno.

„Ni kaj reči; gospod major je še jako dobro ohranjen in dela izvrsten utis na vsakega,“ opazi nató resno Fanica. Hotela je med njimi in Silvijo odstraniti nevihto, katero je že videla prihajati.

„Izvrsten utis, sevéda izvrsten!“ momljajo nekteri.

„Posebno pa, ker ima sto tisoč premoženja, kakor sem čul praviti,“ pristavi Gustek. „Škoda, da že pojutrešnjem odide! Kaj počneš potém, Silvija, ko prijatelja izgubiš? S kom se boš potém sprehajala?“

„Opozorim te, Silvija, da že stoji na dvorišči prazno vedro; solze lahko vá-nje pretakaš,“ pošali se Franček.

„Vi ste danes drzni in nestrpljivi, kakor že davno ne!“ odvrne Silvija navidezno dobre volje, a med tem pa s silo solze premaguje. „Kar sem delala, predno še majorja ni bilo tú, to bodem delala, ko njega ne bode. Jaz grem; meni ni več za vašo družbo, dokler se ne poboljšate!“

Rekši vstane in ne da bi koga pogledala, hitro odide.

VII.

Bil je predzadnji dan majorjevega odhoda. Silvija se danes še pokazala ni v družbi svojih sester in bratov. Brž po zajutreku zbeži neopazovana v gaj. Tam se vsede na klop, ki je stala sredi gostega smrečja popolnoma skrita tujim očem.

Silvija je bila danes videti bleda in vsa zamišljena. Oni srečni otročji nasmehljaj, ki jej je bil lasten in kateri je njenemu obličju vedno navdihoval poseben čar, pogrešal se je danes na njenem obrazu. Njene sicer

živahne, samosvestne oči, katerih poredni, a odkritosrčni pogled je v nemal sreca ljudem z njo občujočim, bile so danes medle in otožne. Silvija se ni več zdela devojka prejšnjih dnij; njena nenavadna resnoba kazala jo je starejšo, razumnejšo.

Na tej klopi je večkrat z majorjem sedela v prijetnem, zaupnem pogovoru. Pojutrešnjem odide on! Kako rada bi se bila še enkrat sama z njim pogovarjala! Prav za prav pa ni vedela sama o čem; v njenej družbi je bil major vedno vesel ter je rad govoril, a sicer je bil vselej resen in malobeseden. Čutila pa je danes nezapopadljivo hrepenenje, videti ga še enkrat zadovoljnega. Upala je torej, da jo pride major tja iskat, ko je ne bode našel nikjer. — Silvija se ni v svojem upu motila; ni dolgo trajalo, ko iz daljave spozna hojo njegovo. Kmalu potem prikaže se izza drevja njegova visoka, ponosna postava.

Prijazno se nasmehne, ko zagleda Silvijo, in v njegovem očesu zabliski za trenotek skriven up.

„Ste čakali ná-me, gospodična Silvija?“ vpraša potem z negotovim glasom ter se vsede poleg nje.

„Med zelenjem sedeti je tako prijetno,“ odvrne ona v zadregi. „Tudi sem menila — sodila — upala, da utegnete morda tudi vi priti sem. Saj je ta kotiček v gaji tudi vam tako priljubljen.“

„Kaj pa vam je danes, gospodična Silvija?“ popraša major skrbno in jo sočutno pogleda. „Vi ste bleda in vaše oko je nestalno. Vam se je moralo nekaj neugodnega pripetiti.“

Silvija pripogne nekoliko glavo, povesi oči, a ne odvrne ničesar.

Major sklonivši se nekoliko, pogleda jej pomenljivo v oči. Nató pa reče s prijaznim, a odločnim glasom: „Pričakujem odgovora, Silvija!“

„Ne morem ga dati,“ šepeta deklica in močno zarudi.

„Vi, ki ste mene vedno častili s svojim zaupanjem, vi, vedno tako odkritosrčna, hočete mi zdaj zamolčati, kaj vas teži? Kajti da vas muči neka skrb, ne morete mi utajiti.“

„Malenkost, gospod major! Le neki mimogredoč bol me je nena-doma presunol,“ izgovarja se Silvija, premagujé svojo ginenost. „V štirih dnevih namreč,“ nadaljuje ona, „odidejo bratje in sestre z doma, a v dveh dneh tudi vi. Kako bode potem v naši hiši prazno in pusto! Tega se bojim.“ — In solze jej zabliskajo med povešenimi trepalnicami.

„Ali vam je rés žal, da odidem?“ popraša major presunen.

„Sevéda,“ odgovori ona hitro; „bili ste vedno tako dobri in potrpljivi z menoj. Ah, da niste vi moj oče,“ pristavi nató ter vzdihne globoko; „kako bi vas hotela ljubiti!“

„Oče?“ popraša major in čelo se mu zmračí.

Ona ga naivno pogleda. „Da bi mi brat bili, ste vendar že prestari,“ opazi nató Silvija ter se vsa solzna nasmehne.

Major obledi in pogleda proč.

„Oh ostanite še nekaj časa pri nas,“ govori Silvija iskreno ter se proseče vá-nj ozre.

„Ni mogoče,“ odgovori on zamišljen in lice se mu zopet zjasni. „Moj dopust je pri konci. Ali,“ nadaljuje on počasi in po kratkem premolku, kakor da bi vsako besedico preudarjal, predno jo izreče; „ako želite to, Silvija, in ako me rés le količkaj radi imate, ne bodem vas nikdar zapustil. A vi morate potém svoj dom zapustiti in se k meni preseliti.“

Silvija ga začudjena pogleda. Ni ga razumela.

Major seže po njeno roko in jo srčno stiska med svojimi. „Vi me ne razumete,“ nadaljuje nežno. „Silvija, mater imam doma, ljubeznivo staréko, ki vedno toguje, da jej niso nebesa podarila hčeri. Bodite vi tedaj njena hči! Jaz in ona bodeva vse storila, kar vam zamore olepšati življenje. Nikdar ne bodeste imeli uzroka obžalovati, da ste privolili v to. Kako bi vas ljubil, Silvija! ako bi hoteli postati moja,“ končuje major s slovesnim glasom.

„Ah, sam Bog vé, kako rada bi zapustila očetov dom, sedaj ko postane v njem tako dolgočasno,“ vzdihuje Silvija. „Prepričana sem, da vi in vaša mati ne bi nikdar z menoj tako grdo ravnali, kakor delajo oče. Kaj ne, vi me hočete pohčeriti, ali ne?“

„Pohčeriti?“ zakliče major in se zasmeji. „K temu, moja draga, sem pa vendar še za deset let premlad! Ali me rés še vedno ne umejete? Silvija, nedolžnica! — Ali vam srce ne prikazuje drugega pota, po katerem bi lahko obá vedno združena živela?!“

„Potém bi naj postala vaša soproga?!“ odgovori deklica raznenadjena. „Vi se šalite z menoj!“

„Ali bi to bilo kaj tako strašnega, Silvija?“ odvrne major globoko ranjen po njenem nepričakovanem neugodnem odgovoru.

„Ali, vi ste bili nekđaj očetov tovariš in imate štirideset let,“ izgovarja se Silvija polglasno. Znaló se jej je, da jo močno boli videti njega pobitega.

„In vi jih imate sedemnajst, to vé,“ vzdihuje major. „Priznavam, da je razlika velika, vendar pa ne tolika, da bi se najini srca ne zamogli sporazumeti.“

„Jaz, da bi se v svilo oblačila, sprejemala goste in vodila gospodinjstvo?!“ pošali se Silvija dobre volje. „Ali to je celó nemogoče. Jaz sem v tem še tako nevedna kakor novorojenka.“

„Ali so ti uzroki edini, Silvija, ki vas ovirajo, da bi postali moja ženica? Za Boga, bodite odkritosrčni, kakor ste vedno bili; ne prikrivajte mi svojega pravega mnenja, naj mi bode še tako grenko,“ prosi major temnega obraza.

„Ne razumem niti ene besede vsega tega, kar mi pravite,“ odvrne zdaj Silvija preplašena vsled njegove razburjenosti.

„Potém pa me tudi ne ljubíte!“ on s silo odgovori. Nató pa vstane ter začne hoditi gor in dol po ozkem prostoru z očmi uprtimi v tla. — A na enkrat se pred Silvijo ustavi, rekóč z mirnim glasom, a silno upadlega lica: „Odpustite, gospodična, da sem mir vaše duše kalil. Priznavam, da sem nespametno ravnal, menéc, da bode številu mojih let sedemnajstletna devojka prizanašala. A moje srce še tako mladostno čuti! Ono samo me je zapeljalo. Odpustite in pozabíte ta zadnji četrť ure . . .“

„O, ne bodíte ná-me hudi,“ prosi sedaj Silvija s sladkim otročjim glasom, vsa presunena vsled njegove trpeče zvananjosti. „Gotovo vas rada imam, sicer bi se tako ne žalostila, ker nas hočete zapustiti. O da bi vas mogla o tem prepričati! Vam na ljubo, čutím, da bi storila vse, česar bi želeli.“

„Silvija! vse? rekli ste vse? Sem li dobro čul?“ ponavlja na vso sapo major. „Ali pa tudi veste, kakšen up vzbujate zopet v meni s to besedico?“

„Vém,“ odgovori ona odločno in ga mílo, a na ravnost pogleda.

„Vi torej hočete . . .?“ poprašá major radosten in pri tem mu oko zarosi ter potegne deklico k sebi, iz prsij pa se mu ukrade težek vzdíhljej.

Silvija se ga ne brani. Na prste stopí, da more še roke deti okoli njegovega vratú. Med tem pa zašepeče:

„Naj se zgodi po vašej volji! Vam popolnoma zaupam. Ali, kaj bodo otroci nató rekli? Tí me bodo dražili!“

On jo s srčnim nasmehom drži nekoliko od sebe, da jo zamore boljše opazovati; potém pa jo ginen poljubi na jasno čelo. — „Silvija, ali je res, ali sanjam, da ste zdaj moja, moja na večno?“ reče nató major ves navdušen, in vsa njegova oseba je videti v teh kratkih trenutkih kakor prerोजना. — „Kdaj napraviva svate?“

„O, k temu je še časa dve, tri leta,“ méní ona veselo.

„Silvija, a v mojih letih,“ — v mojih letih se ne čaka tako dolgo, hotel je reči major, a sredi stavka umolkne. „Ali ni predolgo?“ pristavi samó.

„Da, da! predolgo bode,“ odvrne Silvija po kratkem pomisleku. „Kaj bi zdaj domá še nekaj let počela, brez bratov in sester in pa brez vas? — K vašej materi si želim, ki nobene hčeri nima. Kako hočem njo in pa vas ljubiti! Pa kaj ne, da mi ne bosta prepovedala smeјati se in bití vesela? Oh, jaz ne morem bití resna. Te čednosti mi ni dal Bog,“ pristavi obžalovaje.

„Tega tudi ni treba, nevestica moja!“ tolaži jo on. „Le smeјite se in radujte se življenja, kakor brezskrbna grlica! Kako bodem tega vesel!“

„Kako ste dobri z menoj, gospod major!“ odgovori ona s hvaležnim glasom. „Midva se ne bova nikdar spirala, kakor delam vedno z brati; to že vidim naprej.“

„Silvija, ali še ne veste, kako mi je ime? Gospod major! nočem več čuti iz vaših ust,“ posvari jo on. „S krstnim imenom Rudolf me morate odslej imenovati.“

„Oh, temu se ne bodem nikdar mogla privaditi,“ zagotavlja Silvija sramežljivo.

„Napravite takoj poskušnjo!“ svetuje on.

„Ru-Rudolf! kako ste dobri,“ ponovi Silvija še enkrat. Potém pa skrije osramočena hitro lice v dlani.

VIII.

Prešlo je leto po zadnjih dogodkih. Polkovnikovi otroci so zopet domá na počitnicah in štejejo dneve in ure do Silvijine poroke. Vse priprave obetajo vesel, nenavaden dan. Ženin, ki je med letom šel v pokoj dobivši o tej priliki naslov podpolkovnika ter živel o svojih velikih zasebnih dohodkih, poslal je svojega vrtnarja in mizarja, da okinčata nevestin dom. Naročil je za isti dan tudi godbo, nakanil pogostiti vso mladino istega okraja, prirediti jim ples in drugih narodnih veselie. Hotel je svojej mladej, od njega toliko obožavanej nevesti v srce utisnóti nepozabljiv spomin na dan njene poroke.

Preteklo leto je Silviji hitreje in bolj veselo minolo, kakor si je mislila. Ostala je sicer sama s Fanico v očetovej hiši, ali oče je bil proti njej kakor izpremenjen, odkar je bila nevesta. On, ki jej je prej pri vsakej priliki očitaval, da je prava nesreča za hišo, od kar se je narodila, da pohujšuje brate in sestre, častil jo je zdaj kakor neko vzvišeno bitje. Saj je vedel, da njena poroka s premožnim, v družbinskem svetu zelo spoštovanim plemenitašem, podpolkovnikom Gromom, bode na čast in veliko korist vsej njegovej rodbini.

Silvija je tudi kot nevesta ostala ista odkritosrčna, prosta dušica, kakor je bila od nekdanj. Ne tako njena zvonanost. V prvej mladosti, skoro vedno zaprta v zavod, kjer je pogrešala mladini toliko potrebnega gibanja na prostem zraku, vzrastla je bledolična in slabotna, ali čvrsti, zdravi zrak na deželi, notranji mir in zadovoljnost napravili so iz nje, prej cvetlice pod steklom, sedaj krasno, močno rožo. Njeno od suhobe prej skoro rumeno lice svetilo se je zdaj v najzdravejšej barvi mladostnej; njen prej drobni, majhni životek vzrastel je v teku énega leta visok in okrogel. — Podpolkovnik, ki je med letom večkrat obiskaval svojo nevesto, čudil se je odslej njenej brzej izpremembi. Skoro, da mu je Silvija postajala prekrasna. Večkrat si je mislil na tistem: Ali ne bode kdaj njena lepota in mladost meni osodepolna? Razlika najinih let je tako velika!

— A iz njegove duše izginoli so zopet dvomi in strahovi, ko se je o prvej priliki zopet prepričal o njenem iskrenem nagnenju in udanosti, ko je opazoval njen nepopačeni, odkritosrčni značaj, ko je v njenih jasnih očeh videl odsevati njeno čisto, blago dušo!

In dan poroke je prišel, svetel in jasen, jasen, kakor so bile osebne razmere med ženinom in nevesto. Silvija se vzbudi isto jutro, še predno se je jelo daniti. Samo žvrgolenje ptičev je naznanjalo skorajšnji jutranji prihod. Vstane, poklekne in moli. Nató se tihoma prikrade na vrt, od tam v gaj, kjer vsako gredico, vsako drevo še enkrat sočutno pogleda. Vzela je od njih slovó.

Potém obiše hlev ter pobožca konje in krave, ki so jo debelo gledali s svojimi pametnimi očmi. Tudi starega kosa v tičniku ni pozabila. Iz kletke ga vzame in poljubuje njegova črna kot žamet mehka peresca, dokler je on, nehvaležnež, v nos ne ščipne.

Vesela in lahkega srca stopala je Silvija po poroki na strani svojega soproga, kakor kedar je z brati igrala moža in ženo. Ni mogla razumeti, zakaj vidi okoli sebe samo otožne obraze. „Saj vas v štirinajstih dneh pripelje poseben vlak vseh ednajst na moj novi dom na obisk,“ pošali se ona. „Pri naju ostanete potém do konca počitnic. Oče so že v to privolili. Radovati se hočemo in šaliti po starej navadi; kaj ne Rudolf?“

Potém objame in poljubi enega za drugim, brate in sestre vse po vrsti; a ko pride do zadnjega, začne z nova pri prvem. Še le ko jo podpolkovnik opominja, da je čas odrinoti, loči se od njih. Silvija je imela zdaj solzne oči. Proti svojej volji postala je ginena, dasi je v sreči čutila blažen mir in zadovoljnost.

Nekaj trenutkov pozneje sedela je poleg soproga na mehkejši blazini v kočiji.

„Bog vas čuvaj, otroci!“ klicala je iz okna in pozdravljala z roko, ko se je kočija že naprej pomikala. „Na svidenje Franček, Fanica, Gustek, Uršika, Lilika, Jurček, Gašparek . . .!“ Ropot kolesni je oglušil njen glas. Bratje in sestre pa gledajo s solznimi očmi za krasno kočijo, ki jim je odpeljala preljubljeno sestrico. Kakor izgubljene ovčice tavajo potém celi dan po hiši, tihi, raztreseni, vedno nekaj iskaje, kar bi jih na Silvijo spominjalo.

Še le nekaj dnij pozneje razvedrilo se jim je srce, in smeh in šala sta zopet zavladała v polkovnikovej hiši.

Na jezeru.

(Slovenska pravljica.)

Le urno, le urno preljubljena hči
Vesláj, al' ne vidiš, da se že mračí?
Oblaki že nebo pokrívajo, glej!
Nevihta se bliža, naprej, le naprej!

Veslá hči, da teče po lici jej znoj;
Nesreče nje oče boji se nocój,
Ker v boji príroda vsa skóro je že, —
Povodnji se možje ob takim boré.

Oh oče, oh oče, ne tako hitró;
Saj zopet príroda vmirila se bó,
Saj tujec je lepi mi pravil večkrát,
V nevihti se meni ni jézera bát'!

Je vabil in silil me mnogokrat sem,
Je trdil, če kédaj prav srečna bit' čem,
Je pravil: Podáj se na jézero tje,
In tamkaj se raj ti veselja odpre!

Nevihta bučí že, nocój pa je čas;
Obljubljeni hočem raj videti jaz,
Prepričana biti, če ljubi me rés,
V nevihti imá, mi je pravil, tu plés

Le pasči se, pasči, nezvesta mi hči!
Po moških obračas kaj rada oči;
Če tebe zaleze povódnji tu mož,
Zgubljena, prokleta na veke ti boš!

Ko oče prekolne, še hušji je hrúp,
Skopitéjjo valí šuméci se vkúp,
Iz njih se prikaže mladeneč neznán
In planol je v čolnic na deklíce stran.

Radujeta silno se, oče grozi:
Toláži ga tujec, se nežno smeji,
Objéma mu hčerko, nje vabi s sebo,
Oklepa tud' nje se ga roka močnó.

Valóve bobneče razsvetljuje blisk,
Med gromom donečim začuje se vrisk,
Če baraš po oči in hčeri kedaj:
„Iz jézera nista več prišla nazáj.“

O. Purgoj.

Zakonska ljubezen.*

Dolgo sem mislil, kaj nek' bi začel;
Rad b' Vam 'no pesem prav lepo zapel,
Od en'ga človeka hudobnega zló,
Če vam le dopadla ta pesem tud' bó.

Pred kratkim je prišel on semkaj v ta kraj,
Poznate gotovo ga dobro vsi zdaj;
Na pašnik' gorjanskem si kupil je dom,
Za Janeza Mlinarja piše se on.

Grunt so mu mislili kundat' pustit',
Ou pa si misli: Kaj mi je st'rit'?
Boljše je vendar da užgem si hram,
S kleti te spodnje pa hišico 'mam.

Zgoreli so jemu hlevi 'no mlin,
Nima pokladati česa več ž'vin';
Podgane so z dolgimi repi prešle,
Poskakale v ogenj, zgorele so vse.

* To pesen pevajo kmetski fantje v Pobrežji v vasi, ki je od Maribora četrť ure oddaljena. Zapisal jo je č. g. dr. J. Pajek mes. avg. l. 1880.

Za mlin pa največa žalost ga ima,
Tako da lahko bi znorel, kaj pa?
Zdaj se ne more več lahko živeti',
Za peke provijantne ne more več mlet'.

Čujte zdaj nekaj povedal bom jaz,
Kaj mislil on storit' za kratek si čas.
Že se je navolil oženjen on bit'
Mislil je svojo ženo utopit'.

Reče jej: Hitro napravi se koj,
In pojdi vesela ti tudi z menoj;
Pri Dravi kavrača skrtil sem si jaz,
Če greva obá, bo bolj kratek nam' čas.

Ko blizo taj prideta, je prašala ga:
Kam djal si kavrača, kje hranil si ga?
On pa jej reče: Zdaj neki tu bo, —
Med tem jo je sunol, hop! noter v vodo.

Žena u vodi strašno kriči,
Ker ji do šijeka voda stoji;
On jo pa reši iz vode drugoč,
Ker ga je pros'la zlo na pomoč.

Žena se joče, gre mokra domov,
On pa k njej stopi ne reče tako:
Če komu poveš, obtožiš se to,
Noč, čuj! neeój ta zadnja ti bo.

Žena po grunti mu dela tam zdaj,
Da 'mata živeti onadva le kaj;
On na klar'nete štrumente igra,
Dela na njiv' pa celó ne pozna.

Mlinsko orodje za hišo leži,
Kamene prodal je drugam vse tri;
Pri mlinu ni druž'ga ko kola in žleb,
Če kateri tam mimo gre, boljše da j' slep.

Divji mož ujet.

Na jesen je bilo in vedno bolj se je dan kratil. Za zimo se je bilo treba preskrbeti; zato so hodili revni ljudje iz vasi v bližnje gozde drv nabirat. Nosili so jih v butarah domú. Navadno se ukvarjajo s tem delom le ženske in otroci, za moškega tak posel ni. Skoro v vsakej soseski v hribih, dá celó bi rekel v vsakej vasi stanuje nekoliko prebivalcev pod tujo streho, kjer navadno le kaj malega plačajo za prebivališče. Kmetom, pri katerih so revni ljudje dostikrat s precejšnjo družino v stanovanji, pomagajo poslednji poletni čas in kedar je sploh mnogo dela, tako pri košnji ali seči, pri mlati, pri napravljanji nastelje v jeseni in pri spravljjanji poljskih pridelkov ter zaslužijo na ta način, da jim ni treba v denarjih stanovanja plačevati. Kmetu in gostaču, tako se imenujejo na Gorenjskem taki ljudje, ki nimajo svojega podstrešja, je ustrezno, ako se plačilo za stanovanje z delom poravna. Kmet ravno v tistih časih, ko je za delavce najtrje, ni v skrbeh, kje jih bode dobil, če ima gostače v hiši, tem je pa prilično z roko zaslužiti, kar bi sicer morali v denarjih dati. Ako je sila, ne smejo sevéda gostači domačega gospodarja zapustiti, še le če domá ni prevelike zadrege, gredó drugam na delo. Tudi mnogo rokodelskih družin, ki nimajo lastnega doma, prebiva pod kmetsko streho. Vsak kmet pač ne more vzeti takih družinic v stanovanje, ker jim je treba dati kuhinje razven lastne sobe, dostikrat tudi nekoliko prostora v

hlevu, ako imajo kako živinico; ta ima eno ali dve kozi, oni prešiča, drugega od živine pač ne premorejo, največkrat še tega ne. Plača, ki jo morajo ti gostači odrajtovati, pač ni velika, navadno znaša na leto 4 do 8 goldinarjev, mogoče da včasih tudi kaj malega več. Dostikrat v takih družinicah ni nobenega moškega. Tu stanujete dve sestri zastareli devici, tam zopet samica s hčerko ali sinom, očeta morebiti ni več živega, ali pa je šel drugam, šel je na tuje dela iskat in pride le redke čase pogledat k svojim, ali pa ga ni več, ker mu ni osoda ugodna, da bi si mogel družinsko življenje ustanoviti. Dostikrat je ženska postala mati brez moža, in mož oče brez žene, ker jim ni bilo dovoljeno, da bi se „na roke ženila“, in tako ostane navadno materi skrb za izrejo otročjo.

Živela je gostja na Gorenjskem in imela v izreji sina svoje sestre, ktera je prezgodaj umrla. Očeta tega fantiča že davno ni bilo videti v domačem kraju, a pošiljal je vendar sem pa tam kak goldinar sestri svoje rajnce, da je laže oskrbovala fantiča.

Ko je videl, da z ženitvijo ne bode nič, ker ne zna rokodelstva in tudi nima premoženja, da bi si upal dobiti dovoljenja za ženitev, pobegnol je. Na tujem je drvaril, še le čez dolgo časa, ko je bil sin že toliko vzrastel, da je jel delati in se je skoro pozabilo, čigav je, prišel je oče, vzel ga in peljal seboj, in kmalu po odhodu je umrla teta fantova.

Dokler je živela Meta, kakor je bilo ženski ime, z zapuščenim otrokom, skrbela je za-nj, kakor bi bila njegova prava mati, in pošteno ga je izrejala. Po zimi je pletla volnate nogavice ali kamižole, ali pa je predla, po letu je hodila kmetom na delo. Tako je preživela sama sebe in otroka. Vedela je mnogo pravljič. Pripovedovala jih je otrokom, ki so jo hodili radi poslušat, največ jih je slišal zapuščenec dečko Janez od nje.

Ko sta šla jesenski dan v gozd hoste in suhih drv nabirat, jame otrok teto prositi, naj mu pové, je-li rés kaj divjega moža, ali se samo tako pripoveduje o njem.

„Če boš prav pridno nabiral, bom ti drevi povedala, ko bova doma pri peči, kako so ga enkrat Korenčanje ujeli,“ pravi ona.

„Ako so ga ujeli, moral je že biti, zakaj ga pa zdaj nikdar več ne vidi noben človek?“

„Pregnali so ga; ker ni več takih gozdov, kakoršni so bili nekdaj, nima več pripravnih krajev za stanovanje, in pa ljudje so tako prebrisani, da bi ga ujeli, ko bi se jim prikazal. Zdaj že dobro vedó, kako ga je treba prijeti in zvezati, ali kako ga z orožjem udariti, da se ga prime. V starih časih tega niso znali, pa tudi hudobni niso bili tako, kakor so sedaj. Le nekteri so vedeli, kako mu je mogoče do živega priti, ali takih je bilo malo, in od tistih časov, kar so ga jeli preganjati, ne sliši se več o njem. Prej se je vsako leto prikazal na tej ali na onej planini.“

„Ali je tudi komu kaj hudega storil?“

„Kakor je bilo. Dostikrat je celó ljudi jemal in odnašal in zopet drugekrati je bil dober z njimi, celó pomagal jim je, postavim pridnim pastirjem in poštenim lovcem. Slišala sem praviti, da je nekemu drvarju, ki je delal za Ilovco ne daleč od Kranjske doline, priganjal celó divje zveri, da jih je drvar streljal.“

„Ali mu jih je zastonj prignal?“

„Kakor je bilo, navadno mu je dal delavec kruha za plačo. Divji mož je grozno rad kruh jedel. Ko je prvokrat prišel h kolibi na kopišče, bilo je zvečer na jesen, privabil ga je menda prav kruh, ki mu je dišal. Drvar je prinesel namreč od doma novopečenega kruha. Vrečo je obesel na rogelj v steni pred kolibo in jo je pustil tam, ko je vzel puško in pogledal po divjačini. Ta čas je bilo še vsega dosti v naših gorah, srn, jelenov in druge živali. Ko pride nazaj, vidi pred kolibo na tnalu čudno prikazen. Sedel je tu obraščen divjak, velik kakor noben možak ne tako, ko je vstal iz tuala, širokih pleč, ves črn in poraščen, in tako so se mu bliščale debele oči pod čelom kakor goreče oglje.“

„Se ga je pač ustrašil drvar!“

„Kaj pa da se ga je, da ni vedel, ali bi šel naprej ali nazaj. Vedel je, da je to divji mož, in da mora dobro ravnati z njim. Stopil je v kolibo in vpihal ogenj, puško pa je postavil za duri v kot. Kmalu pride divjak k vratcem in pogleda notri. Drvar, ki je bil tudi lovec, nagovori ga rekóč: „Kaj bi rad. Ako se hočeš pogreti, vstopi in vsedi se na klop, precej bode gorko tukaj, zvonaj je že mrzlo.“ Rés mož stopi skozi nizka vrata. Zeló se je moral prikloniti, in komaj so mu bile ozke duri dosta široke. Sedel je na klop in jela sta govoriti. Povedal je, da bi rad pokusil, kaj ima lovec zvonaj v vreči. Ta prinese precej živeža v kolibo in zloži sol, zaseko — razsekano slanino — moko in kruh na klop in ga vpraša, kaj bi rad od tega. Divji mož pokaže na kruh, bilo ga je cel hleb, in pravi, tega mi daj. Drvar mu ga pomoli velik kos, ki ga je odrezal, da bi ga bilo za tri lačne dosta. „Položi ga na tnalico!“ veli divji gost, in drvar ga dene na tnaló pred ognjiščem.

Slastno ga pojé divjak in prosi, naj mu ga še dá. Ali ko mu ga hoče lovec v roko dati, reče mu zopet, naj ga dene tja, kamor poprej, kajti pravi, ako bi te prijel, ko sežem po kruhu, ob enem za roko, bi ti jo morebiti odtrgal. Zdaj sta bila že sprijaznjena, in divji mož je bil dober lovcu, ta pa se ga je še vedno bal in mislil je, da bi bilo morebiti mogoče usmrtiti ga, da bi ne imel več strahú pred njim. Vendar to bi moral tako napraviti, da bi divji mož ne slutil slabega namena lovčevega, ker ako bi se temu ne posrečilo, bilo bi slabo zá-nj, ko bi divjak spoznal njegovo slabo misel.

Čez nekoliko časa vpraša kosmati gost, ko gleda tja na puško v kotu, kaj je to. Lovec pravi, da je to pipa, iz ktere včasih puši, misleč, da bode radovednež tudi hotel poskusiti kaditi, in rés veli ta: Daj mi, da pušim! Drvar mu precej pomoli puško in mu reče, naj dene cev v usta, med tem pa napne petelina. Ko vtakne divjak cev v usta in vleče, zapali mu drvar smodnik na prašnici. Puška je bila na kresalo. Zdaj počí in divji mož pljune kroglo iz ust rekóč: Tvoj duhan je grenek, ne bom ga kadil. — Vendar lovcu ni storil žalega. Ta pa je bil preplašen, ko je videl, da se čudnega gosta svinec ne prime.

Od tega časa je prihajal divji mož večkrat k drvarju, in ta mu je prinesel vselej, kedar je prišel od doma, kruha; zato pa mu je on priganjal divje zverine, da si jih je nastreljal, kolikor je hotel. Vendar enkrat ni smel več kakor po enega kozla ubiti ali po enega jelena, ki si ga je smel izbrati iz mnogobrojnega tropa. Ko je zadeta žival padla, razkropila se je vsa druga zverjad po gozdu.“

Janez je pridno nabiral suhih vej pod bukovjem in smrečjem, navezala sta s teto težke butare in nesla sta jih domú. Zvečer se je vsedla žena h kolovratu, ker jela je že prestí, čeravno še ni bilo snega, vendar večeri so bili že dolgi, in dečko je sedel pri peči, pa poslušal je, kako so divjega moža ujeli, ko je jela Meta zopet pripovedovati. Zvunaj je bilo že prav mraz in tem prijetnejše se je sedelo v gorkejši, če tudi malejši sobici pri zeleni peči. Slabo svetilo je brlelo na leseni mizi, laneno olje je gorelo v železni leščerbi. Hlapei in dekle so imeli še pri živini v hlevih opraviti, gostinja in njen gojenec pa nista imela živalij razven kože in dveh kokošij, to pa je bilo že vse oskrbljeno in opravljeno. Kokoši ste sedeli pod klopjo za durmi v malem kurajeku, koza pa je bila v hlevu pri drugej živini kmetskejš.

„Zdaj pa le povejte, teta, kar ste obljubili,“ prosi fantič, ki ga je mikalo, kaj bode slišal.

„Bilo je na nekejš planini, kjer so pasli Dolinci in kjer se gotovo pasejo, imena pa ne vem, pozabila sem, kako se pravi kraju. Tú sem je prišel večkrat divji mož, hodil je mleko pit. Tako pogosto je prihajal, da se ga ljudje niso več bali; dražili ga niso in bil jim je dober, kajti varoval je, da jim divja zver ni živine jemala. Vedel je, kakor sploh divji mož to vé, za podzemeljske zaklade, in radi bi bili zvedeli ljudje, kje ruda leži skrita v zemlji, da bi se obogatili z njo. Vendar tega jim ni hotel povedati. Skušali so ga ujeti in ga potém prisiliti, da jim pové o zakritem bogastvu. Ravno tako bi bili radi zvedeli o različnih zdravilnih močeh, ki jih imajo marsiktere gorske rastline in njih korenine. Toda ni bilo mogoče spraviti iz njega, česar so želeli. Neki star ovčar pa je zvedel od modre ženske, da je mogoče divjega moža tako zvezati, ako ga ujamemo, da ne bode mogel vezi raztrgati, in potém naj ga izprašujejo, pa

jim bode povedal za plačilo, če ga zopet izpustijo, kje leži ruda in ktere rastline imajo posebne zdravilne moči. Žena je rekla, da ga morajo s hudovitnovimi* trtami, ki morajo biti narobe zvite, zvezati, in teh ne bode raztrgal, sicer ga ne obdrži druga vez nobena. Vedeli so zdaj, s čim in kako ga je treba zvezati, toda kako ga je mogoče ujeti, tega niso še znali. Premišljevali so sem in tja, a ni jim prišlo kaj pametnega na misel. Niso si mogli pomagati. Zopet gre ovčar in pové starej ženi, da ne vedó, kako bi ga v pest dobili. To je lahko, pravi ona. Saj veste, kako radoveden je divji mož, nastavite mu zeló visoke škornje, da mu bodo šli čez koleno, ko jih bode obul. Vendar opijaniti ga morate poprej, da si ne bode mogel pomagati, ako se prevrne v škornjih po tleh. Napravili so torej močne in dolge škornje, vsakemu možaku bi bili preveliki. Nastavili so jih v kočí, kamor je hodil mleko pit, da jih je videl. Opazovali so ga, je-li jih bode primeril ali ne. Ko se je napil, vzal je rés obuvale in ga jel ogledovati, vendar obul ga ni. Ko je prišel zopet, namešali so mu mleko z mnogo in močnim žganjem. Cel škaf je bilo te pijače pripravljene zá-nj. Dobro mu je dišala, da je vso popil. Potém se je lotil škorenj in z vlekel jih je na noge. Segali so mu daleč čez kolena. A zdaj ga je jelo lomiti, ko je šel iz kočice po stopnicah, zmetle so se mu noge in vrglo ga je, da ni mogel vstati, ker je bil vedno bolj pijan; noge mu niso hotele služiti in kolena se mu niso udajala. Valjal se je po trati pred kočó, vstati pa nikakor ni mogel. Pomagal si je z rokama, toda na noge se ni mogel postaviti. Ko so videli, da je premagan, zvezali so ga z narobe zvitimi hudovitnovimi trtami, in res ni jih mogel raztrgati. Odpeljali so ga na lesenem vozu z močnim volom, nadéjajóč se, da bodo postali bogati, ker jim bode povedal za zaklade. Ko so ga peljali mimo pokopališča in crkve, rekel je: Koliko leži tukaj pokopanih, ki so šli prezgodaj v zemljo, ker niso vedeli za prava zdravila! Mnogo bi se jih bilo še lahko rešilo za dokaj let, ko bi ljudje ne bili nevedni. Jel je prositi, naj mu nekoliko olajšajo vezi, ker ga boli, kjer je prevezan, kajti trdo so jih bili zategnoli. Spolnili so mu željo. Zdaj pa je postal toliko prost, da je zapone odpel, ne raztrgal, in ko je imel roki prosti, niso mu bili več kos. Potegol je škornje iz nog, in oplašeni so gledali za njim, ko je šel v goro. Imeli ste ptiča imeli, dejal jim je, ko je bil prost, toda niste ga znali porabiti! Več vam ne bode prišel v pesti. — O rudi in zakladih pa niso ničesa zvedeli od njega, ker so ga hoteli še le pozneje izpraševati, ko bode v zaporu, a goljufalo jih je.“

† M. Tonejec.

* Hudoviten = Viburnum Lantána.

Národne pripovedke.

Priobčuje *Mat. Valjavec.*

31. Od zlate hruške.

(Varaždin.)

Jeden kralj imel je v vrtu tak visoko drvo, kaj mu nisu vrha vidli pa tak ov kralj od njega nigdar nikakvoga ploda dobil ni. Zato je pozval veliko gospodu i naj stareše muže pak jih je pital, morti bi oni ali njihovi oci zapametili, jel je pred njim koj kralj od te hruške kakov plod dobil. Ali nigdo ni znal nikaj. Vezda je obznanil po celem carstvu da, ako se koj najde i bi išel iskat vrh te hruške i bi mu donesel kakov plod, da bi mu dal svoju čer za ženu i pol kraljestva. Ta obznana je dugo trpela, ali nigdo se ni podstupil ovoga posla započeti. Za to je zeznal i jeden pastir pak ide kralju i veli, da pe on iskat vrha te hruške. Kralj se razveseli i prastir ide na hrušku. Puzi on po tom drvu od ranoga jutra tak dugo, da su ga nazočni več ne vidli. Dojde on o poldne k jednomu gradu, a poznal je po suncu, da je poldne. Ide v grad, dojde v prvu hižu, tu nega nikoga. Ide v drugu, trejtu, nigde nikoga ni bilo. Dojde v devetu, tu je bila jedna mlada puca. Ona mu mam reče: ki te vrag sim donesel? jeli si moral ali si iz norije sim došel? Ali on veli: ja nisem sim iz norije došel, neg sem moral, drugač bi glavu zgubil. Ona mu reče: no, kad je tomu tak, ostani pri meni. Donese mu lepi obed al ni ona ž njim obedovala, neg je znikla. Kad se on naobedova, pregledaval je vse stvari po hižah i išel je i v štale a tu najde jednoga mesingastoga konja. Ov mu mam veli: bi li ti rad videl tvoju frajlu v kakvom je ona veselju? On reče, da bi. Sad mu konj veli: sedi si na me i ja te ponese k njoj, ali ti ne smiš tak dugo ostati kak ona, neg ti budi samo kratko vreme, samo kaj ju buš videl pak onda reči, da te glava boli, da moraš dimo iti. Sad konj odleti i za kratek čas donese ga v takovo mesto, gde je bilo strašno veliko gošćenje. Ona je sedela za stolom, ali kad je njega spazila, odmah skoči iza stola van i njega k stolu pelja. Mam su ga nadelile z jelom. Tu je bilo veliko veselje ali ne ga on dugo vužival, na jemput reče, da ga glava boli i da mora dimo iti. Ona ga lepo na konja pomore i zapove konju, da naj pazi na njega. Kad konj njega gradu donese, pita on njega, da jeli bi ga mogel na vrh ove hruške donesti. Ali konj veli, da on to včiniti nemre, ar su još dva gradi predi, neg se do vrha dojde. Sad ide pastir dalje i dojde do drugoga grada. Ovde mu se vse baš tak dogodilo, kak v prvom gradu, samo tuliko, da je ovde bil srebrni konj i on ga ni mogel na vrh

odnesti. Sad ide dalje i dojde do trejtoga grada. Ovde mu se isto tak dogodilo kak vu prvom i vu drugom gradu, samo da je ovde bil zlati konj i ov mu je obečal, da ga odnese na vrh. Ali mu konj veli: kad bum ja s tobom kroz granje letel, Bog čuvaj, kaj bi ti jednu grančicu vtrgnul, ar onda bi se vsi zrušili. On to obeča i sede si na konja i leti ž njim. Kad on do vrha dojde, reče mu konj, da naj se dobro drži i naj pazi, da koju grančicu ne vtrgne, a bile su zlate grane z zlatimi hruškami tak debelimi kak je debela glava i tak kad su prek išli vtrgne on jednu hrušku z grančicum in metne v torbu. Kak su dole došli i priveže konja v štalu, dojde dimo ta frajla i za kratek čas počel se je ves grad gibati i stepati. A ta frajla veli mu: ti prokleti človek, ti si zrok, kaj se bumo vsi zrušili, pak ga hiti dole, a on vuprav opadne na kraljevski gnoj pak se tak nuter zacepil, da mu drugo ni bilo videti van, kak rokav od čohe. Drugi dan kad su sluge štale snažili, vidli su ov rokav, počeli su van vleči ali nisu mogli potegnuti. Onda su rekli: ki je to vrag, kaj nejde van? počeli su s kopači kopati i skopali su človeka, ali bil je več mrtev neg živ. Onda ga je dal kralj lepo v topli vodi oprati i kad je k sebi došel, pital ga je, da jeli je bil do vrha. On pak izvadi iz torbe tu zlatu grančicu z zlatum hruškum. Onda mu je dal svoju kčer za ženu i pol kraljestva a po njegovoj smrti dobil je celo.

32. Trije brati so se šli nemški vüčit.*

(Stara cesta na Štajerskem.)

Enok so bili trije brati pa so se šli nemški vüčit, naj starši je ša naj napre, za njin srednji te pa najmlajši. Naj starši, ki je naj napre ša, sreča najprle enega šterca, toti štere ga pita: kam ideš? On veli: iden se nemški vüčit. Štere: jaz te tūdi nemški navčin. On: navčite me ali. Štere: naj de te što kaj šte pita, vsegdar moreš reči: mi tri. Za tin ga sreča srednji brat pa totega pita: kan ti ideš? On: iden se nemški vüčit. Štere: jaz te tūdi nemški navčin. On: navčite me ali. Štere: naj de te što kaj šte pita, reči: za onogo sira. Na zadnje ga sreča naj mlajši brat, totega tūdi pita: kan greš? On: iden se nemški vüčit. Štere: jaz te tūdi nemški navčin. On: navčite me ali. Štere: naj de te što kaj šte pita, vsegdar moreš reči: dobro bi bilo. Toti štere pa je ravno prle v enoj šumi enega človeka zakla. Zaj so šli vsi dale pa v bližnoj šumi so vsi vkūp prišli pa so tan jūžino jeli krūh pa sir. Zaj pa ravno po tisten poti pride en človek pa je pita: što pa je tū totega človeka zakla: Prvi hitro odgovori: mi tri. Na dale je pita: zákaj? Drugi reče: za onoga

* Primeri: Kako so trije bratje hudiča služili. Slov. Glasnik 1864. p. 314. — Jagičev Arhiv VII. p. 315.

sira. Te pa jin reče: ka pa, da bi vas ja zaj nareza? Tretji reče: dobro bi bilo. Zaj pa so šli vsi vsakši na svoj kraj: naj mlajši je ša po enoj velkoj šumi, no naj prle pride k njemi vuk pa mo reče: jas iden s tobom, pa je ša ž njin. Za mali čas pride k njemi medved pa mo reče: jaz iden s tobom, no ša je ž njin. Zaj pa še pride k njemi jelen pa reče: jas tūdi gren s tobom. Tak je on priša s totimi tremi stvarni v eno velko mesto, tū pa je bila takša kača, ka je seden glav mela, no vsako leto so njoj mogli enega človeka dati, ovači je štela vso mesto podreti. Njemi pa so rekli, če toto kačo zakole te tisto za ženo dobi, ki so jo letos namenili kači dati. On je ne zna, kak bi to naprava. Misli misli sen no ta pa nikak se ne moga zmisлити. Zaj pa mo te tri stvari rečejo: kūpi si seden pečenj pa pečenjo v vodo podrži pa 'da bo kača po pečenjo segnola, joj glavo odseči. On to tak napravi. No vse glave je že odseka, samo sedma je jako velka bila, tiste pa je ne moga, te pa še so mo hitro stvari pomogle no tak jo je s sveta sprava. Zaj pa je reka: dajte mi njo zaj ali za ženo. Oni pa so rekli: idi se prle po sveti poštenja vūčit. On ide. No že je tri leta po sveti hoda, te je priša nazaj. No ona se je ravno že z enin drūgin štela ženiti. On pa reče: zaj sen se že poštenja navča, zaj mi njo dajte. Oni mo odgovorijo: če to vse poješ no popiješ kaj smo popravili, te njo dobiš. On reče: čakajte, nekan bon malo ša da bon bole lačen. En čas ide no najde enega da je ora, drūgi pa je proti za njen brazde jea. Totemi on reče: hodi z menoj, jaz bon ti že jesti da. Da ide ene malo dale, najde enega, ki je tak na mlaki kriča, da je žeden bia. Totemi reče: hodi z menoj, jaz bon ti že piti da. Da so že nazaj šli, še najdejo enega ki je zna peš zavce loviti, no totega je tūdi s soboj vzea. Zaj so šli jest: tisti ki je tak lačen bia, je tak vse poja, ovi drūgi pa tak vse spia, da je nigdi nič ne ostalo. Ovi pa reče: zaj sen že poja no spia, dajte mi jo zaj. Tisti gospod pa je ima seden divjih zavcov pa mo je reka: totih seden zavcov mi na pašo ženi, ali moreš vse nazaj domu prgnati, te jo dobiš. On rihtik žene zavce na pašo pa si je ovega soboj vzea, ki je zna peš zavce loviti. Gospod pa se zaj preobleče pa ide k njima pa reče: dajta mi enega zavca, da so tak lepi, kaj vama dan za njega? Odgovorita oneja: ne dava ga, gospod nama je reka vse nazaj domu prgnati. Gospod pa reče: sto rajnški vama dan za njega, dajta mi ga. Oneja: ne dava ga. Gospod: dve sto vama dan, dajta mi ga. Oneja: ne dava ga, nikak ga ne smiva dati. Gospod pa dva je le trūca no tristo je njima obeča. Na zadnje sta ga že le za tristo dala pa sta rekla: pa se kobili r . . kūšnite. On tak napravi pa si je nesa zavca domu. On pa zaj reče k ovemi, ki je zna peš zavce loviti: hitro zaj idi pa še nama enega zavca zgrabi, ka va jih seden mela. On ide malo v šumo pa včasi prnese zavca. Zaj sta gnala domu no vseh seden sta domu prgnala. No gospod še njemi izda ne štea dati. On prnese drevenko pa

reče: če ti toto drevenko puno reči nagnučiš, te njo dobiš. Ta pa je bilo dosti gospode zebrane, on pa začne gučati: moj gospod mi je reka seden divjih zaveov na pašo gnati pa je priša en drugi gospod pa mi je reka: sto ranjski ti dan, daj mi enega zavea: jas pa sen reka: ne dan, gospod mi je reka vse nazaj domu prgnati. Te že mi je dve sto obeča, no ja še sen ga izda ne štea dati, te pa da mi je tristo obeča te pa sen ga že le da pa še sen reka pa kobili —. Te pa hitro gospod zakriči: tiho, puna je: 'da ga je sran pred gospodoj bilo ka bi to poveda. Zaj jo je doba no ženila sta se.

33. Petek.

(Bednja.)

Ljudi pred Kristušem nesu imeli petka, neg su si nekak drugač ov den zvali. Nu gda su bili židovi Jezušu Kristušu vlovili, onda su ga na sakojačke sude vodili i tužili, da je zločesti navučitel i da hoće židovom kraljestvo rastepsti i tak ga je Poncijuš Pilatuš obsudil na smrt. Mam su ga židovi strašno zgrabili i pelali na ono mesto gde su zločince raspinjali i tukli. Gda su ga počeli natezati, bili su takaj na blizu i njegovi apoštoli i drugi pošteni ljudi i žene pak su se rasplakali jako kruto; i gda su na njega deli strašno veliko raspelo, mam je pod njim opal. Ljudi, koji su vu njega verovali, počeli su sega rozgota plakati i njega narekati pak su išli prosit Poncijuša Pilatuša, da bi njim dopustil raspelo nesti ali pelati. On im je dopustil ali poglavari židovski i soldati koji su Kristušu pelali na smrt, nisu dali njim raspelo nositi, neg su rekli, da mora on sam nositi križ, pak su židovi te dobre ljudi išće zašpotali i skorem su je bili. Moral je Kristuš sam križ na breg nositi. Ali raspelo bilo je strašno težko, tak da je Kristuš puno put opal pod njim. Dobri ljudi su zmirem išli za njim pak su plakali, ar im ga je bilo milo. Nu gda su židovi vidli, da Kristuš nikak nemre više križa nositi, onda su jenomu od onih dobrih ljudi, koji su za njim plakali, zapovedali, da mora on sam križ nositi na goru. Ov je to rad delal pak je sam nesel raspelo na goru, i kak ga je tam donesel i del dole sebe, onda su židovi rekli, da naj oni koji se za Kristušu plaču i kojim je za njega, sami jamu za raspelo skopaju i raspelo vsoviju. Ali gda su ovi dobri ljudi čuli, kaj im nesrečni židovi zapovedaju, rekli su, mi budemo rajši 'si pomrli, neg da bi našemu Kristušu jamu za križ skopali; on je pravi obečani zveličitel, pravi sin boži, a vi nam ga bute 'morili i raspinjali. Gda su pak židovi skopali bili jamu za križ i gda su se spravljali, da ga na križ raspnu, onda su stoprem počeli kričati ljudi za njim, a on im je rekel: najte se plakati, ja vam bom pomogel i bute vidli Boga oca moga, i vam vezda velim: ja vidim, da ste pravi kršćeniki i da se bute znali spomenati,

gda sem ja svojo krv za vas prelejal na križnem drvu i gda sem vas odkupil od vraga i pekla: ja vam dobim strašni' pet ran na svojem telu i za vuspomenu moji' ran naj se ov den zove pri krščeniki' „petek“; i dendenešni zove se petek od toga vremena.

34. Oroslan, tigriš i človek.*

(Židovinjak.)

Tak se je jen put oroslan štimal, kak je on jak i da se nikoga ne boji. Tigriš ga je jen cajt poslušal, kak se on štima pak mu je rekel, da mu je več preveč bilo: naj se nič štirati, tebi je jen človek dosti. Moremo si misliti, kak ga je to resrdilo; nu kaj će biti? Spazi oroslan malo detéce. Dugo gledí i gledí pak si je mislil: morti je to človek i popita tigriša: jeli je morti to človek, kojega mi ti toliko za jakoga držiš? Tigriš mu odgovori: te nē človek, neg on bude stopram. Oni su se kaj-kaj spomenkuvali, ali pak je nekaj oroslan spazil i to babu jednu i pak popita tigriša: morti je to človek? A tigriš na to: te nej takajše človek, iz toga dojde človek. Čez kratek cajt spazi oroslan jeno veliko stvorenje i popita tigriša: morti je te on človek, koj se bi z menom vupal kome-dije delati? A tigriš mu odgovori: špajsaj se ti kuliko ti je drago, vezda buš ti videl, po čem je bizom; té ti je človek, té, pak vezda pokaži, gdo si i kaj si, onda ti bum veruval, da se nikoga ne bojiš. Oroslan je več komaj čakal, dok do njega to stvorenje, a to je bil husar. Oroslan vužgi pred njega a moj husar pukne jedne tri put i moj se oroslan zruši. Husar je vezda k njemu išel pak ga je još nekuliko put vdrapil sabljom i onda ga je na pleča del pak je išel svojim putem. Nu oroslan se tak nekak fkral i komaj došel je do svojega mesta pak je tigrišu povedal, kak je bilo, rekel mu je: znaš kaj, moj dragi? vse sem ti pretrpel, kak ti je po meni pljuval, ali kak me je nekuliko put z jezikom obleznul, več mi je bilo preveč pak sem se pustil, da sem verkel i tak sem mu vušel. Sem ti ja povedal, veli mu tigriš, da se nič naj serepiriti, vezda buš videl sam nad sobom, kak si sam sebe vkanil a ne mene.

* Grimm KHM. 72. Haltrich 86.

Matija Ahacelj.

Spisal *J. Scheinigg.*

(Konec.)

Pesni po zbirki Ahaceljeve objavljene omilile so se narodu. Knjiga je dosegla popolnoma namen, ki sta ga jej odločila Ahacelj in Slomšek. Pomagalo pa je do takega uspeha še nekaj drugega. Zbirka je namreč prva, v kateri so tiskani tudi napevi. V istih časih še ni bilo nobenega glasbenega zavoda v Slovencih, ki bi bil širil boljši muzikaličen okus. Ahacelj je storil prvi poskus in prodril je v narod. Namerjaval je tedaj skoro isto, kar dandanes izvršuje „Glasbena Matica“ slovenska in kar je do vrhunca privedel Kuhač s svojo velikansko zbirko jugoslovanskih narodnih pesnij in napevov. S pravo slastjo je prepevalo ljudstvo ove pesni in peva jih še. Vlasti zvrhnji Rožanje, Ahaceljevi rojaki, čislali so njegove pesni; nikjer na Koroškem se ne prepeva toliko, kolikor po Roži. „Rožan je pevec rojan,“ ta prislovica je znana po vsem Gorotanu. V tem oziru imamo torej priznavati, da je knjiga budila in ohranjevala ljubezen do petja, da je razširila v ljudstvu dobro število lepodonečih napevov. Vse to nam tudi spričuje tretji pomnoženi natis Ahaceljeve zbirke l. 1852.

Da se je motil Ahacelj v pojmu narodnega pesništva, to ni njegovej zbirki v kvar in njemu ni bilo na škodo. Prvi natis obsega 33 pesnij; v drugej izdaji jih je pa 52 in dodatek „resnice v pravljicah,“ kateri ima osem pravljic v vezanej besedi. Izmed teh 52 pesnij je 15 Slomšekovih, 10 brez podpisa, 9 Lipoldovih, 8 jih je zložil Andrejaš; Krumpak in Hašnik sta zastopana vsak po dveh, a Orožen, Vodušek, Urek, Fel. Globočnik so podali vsak po eno pesmico; pravljice so štiri Sevšekove, po dve sta zložila Hašnik in Slomšek, po eno pa Urek in Volkmer. One, ki nimajo podpisa, so večinoma stare narodne pesni; obžalovati je samo, da jih je izdavitelju Slomšek predelal in pomnožil ali kakor sam trdi popravlil. S tem so izgubile narodni svoj obraz in značaj. Take pesni so: št. XI. Vigred: „Luba vigred se rodi“; XVIII. Egíptovski Jožef; XXI. Kmetiški stan; XXX. Vinska trta; XXXI. Veseli hribček; XXXII. Št. Urbanova. Vsega nvaževanja vredna je pesmarica končno tudi še zaradi tega, da je služila dolgo časa po šolah mladini v rabo; iz nje se je šolska mladež naučila mnogo lepih napevov.

Na celovškem liceji učil je Ahacelj s prva matematiko. Ko je l. 1820. odšel dr. Burger za gubernijalnega svetnika v Trst, prevzel je Ahacelj za njim kmetijsko stolico. Pet let pozneje združilo se je kmetijstvo z naravoslovjem; združeno stolico oddali so zopet Ahacelju. Tedaj

od l. 1825. do svoje smrti zasedal je Ahacelj dve ali prav za prav tri stolice. Kedar so se menjali ravnatelji lycejski, kar se je večkrat tekom tolikih let zgodilo, vodil je on kot starosta učiteljskega zbora opravila modroslovskih šol in to v enem slučaju skozi celih pet let (1820—25). Predaval je po lastnih spisih, ktere mu je censura pohvalno potrdila. Ahacelj učitelj! — Kdo izmed starejših sovremenikov naših ne spominja se ga s pristno navdušenostjo! Kdo bi ne znal pripovedovati kake izvirne črtice o njem! Ahacelj je bil izvrsten učitelj. Predaval je jako karakteristično. Znal je kakor malokdo obuditi pazljivost svojih učencev in jo vztrajno oživiti. Najtežje probleme razjasnil je na eden mah, včasih s prostim izrazom, drugikrat po srečno iznajdenej besedi, primernej priliki, z glasom in pogledom. Podučevanje bilo je njemu *conditio sine qua non*, vsebina njegovega življenja in delovanja. Ni se oziral na mesto, na kterem je bil; to mu je bila deveta briga; učil je povsodi, v šoli, v svojem stanišči, na sadnjaku, kjer je izpraševal kandidate raz drevesa, po ulicah in šetališcih, sprehajajoč se z učenci po gozdih in logih. Šola mu je bila drugi dom. Domá pa si ga našel vselej na vrtu, kjer je ljubljence svoje, mlada drevesca gojil in z najiskrenejšo skrbljivostjo opravljal. Obdeloval je vrt z lastno roko v potu svojega obraza; tú je bil njegov *Tusculum*, odtod je zahajal v šolo, iz učilnice pa nazaj na polje ali na vrt slično onemu Rimljanu, ki so ga državljani poklicali od pluga, da jim udari na sovražnika, ki pa se je vrnel izpolnivši oddeljeno mu nalogo zopet na kmete. Kdo bi seštel vse učence, ki so se tekom 44 let izgojili pod izurjenim paedagogiškim vodstvom našega rojaka! Samo nekaj jih hočemo omeniti. Nahajajo se med njimi kardinal in nadškof grof Gaisruck, nadškof F. H. Luschin, oba Jenulla, S. M. Mayer, benediktinec P. Spach, zgodovinarja Ankershofen in Herrmann; opat Steiringer, knez in škof Slomšek, vojni pisatelj Schels, naravoslovec in potovalec po Afriki dr. Wölbitsch, stolna prošta Pichler in Müller, dr. Burger, oba Pipica, oba Lannerja, oba Gallensteina, minister Tschabusehnigg, meteorolog Prettner, knez in škof Wiery, oba Šabusa, Andrej Einšpieler, M. Majár, A. Janežič, celovski župan vitez Jezernik, grof Egger Gustav, barona Herbert oče in sin, vitezi Moro, vitezi Rosthorn, vitezi Rainer in dr.

Kar je pa pravo Ahaceljevo bitje, to ni paedagogiška izurjenost, ne uzorna didaktična sposobnost, ne njegova vsestranska izobraženost, temveč uravstvena vsebina njegovega značaja. Više nego učitelja in odgojevatelja mladine imamo Ahacelja ceniti kot človeka v ethičnem oziru, značajnega moža in iskrenega domoljuba. Dičile so ga najblažje kreposti, kakor stroga resnicoljubnost, pravičnost, brezsebičnost, brezmejna darežljivost in prava samaritanska usmiljenost vzlasti do ubogih dijakov, delavcev, dniarjev in obožanih obrtnikov. Temu je dal obleko, onemu kupil jedila,

tretjemu preskrbel prenočišče. Pripetilo se je ne samo enkrat, da je slekel lepo suknjo in podaril jo potrebnežu, sam pa je oblekel staro, ki jo je že bil zavrzel. Pogostoma zvedel je še le po svojej zvestej strežnici, da je podarjeno oblačilo bilo zadnje, kar ga je imel. Tolažil je potem grajajočo služabnico: Do prihodnje zime še lahko izhajam s staro suknjo, a ta ubožec je imel nujnejšo potrebo od mene. Da ga pa taka darežljivost ni zapeljala v denarne zadrege, znal se je varovati s tem, da je on sam živel prav priprosto, kakor živi slovenski kmet. Slomšek poroča o njem: Namesto kave je bila prežgana juha njegova kosilica. Za kosilo so mu bili žganki ali sočivje najljubši. Da bi se ne preobjedel, dal si je napraviti navadno samo eno jelo. Namesto pšeničnega kruha rezal si je najrajsji rženjak, o praznikih ajdovščak. Pijača je bila mu čista voda. Sovražil je vse razvade, posebno pa kavo v živeži in gizdavost v obleki ter priporočal ljudem samo domače pridelke. Najhujši sovražnik bil pa je tobaku. — Vsled njegove priprostosti v obleki, hrani, v javnem in medsobnem občevanji pripetil se je marsikteri komičen prizor, ki se še dandanes hrani med učenci njegovimi. Omeniti hočemo samo onega, ki nam ob enem kaže Ahaceljevo redko pamet. Došel je v Celovec l. 1840. nadvojvoda Janez in predsedoval občnemu zboru kmetijske družbe. Ahacelj bi imel predavati letno poročilo. Ker je moral proti navadi obleči rokavice, pozabil je vzeti seboj v zbornico dotična pisma. Prišedši tja vidi, da je občinstvo zbrano, zborovanje bi se imelo začeti. Ahacelj obledi, ker nima poročila pri sebi; takoj stopi pred vojvodo in se oprusti. A ta mu prijazno smehljaje se odgovori: Nič ne dé, bodete pa ustmeno poročali.

Ahacelj nastopi, prične govoriti in glej — točko za točko prednašal je po bistveni vsebini brez pisanih opazek tako precizno in jasno iz glave, da se je zbornica kar čudila njegovemu razumu in spominu.

Ko so teple koroško deželo slabe letine vzlasti l. 1817., da so ljudje od samega gladu omagovali, podpiral je Ahacelj ubožce z denarjem, hodil v kapucinski samostan in tam pomagal kuhati Rumfordovo juho za ubožce.

Ahacelj je ostal skozi celo svoje življenje veren kristjan, a to ne v teoriji; on se ni sramoval povsod in pri vsakej priliki dejansko pokazati, kako spoštuje svoje versko prepričanje. Redno je slušal vsak dan sv. mašo, ob nedeljah in praznikih pa tudi večernice.

Kakor materinščino, ljubil je naš Matija i koroško domovino. Povebili so ga svoje dni, da bi spremljal cesaričino Leopoldino, cesarja Franca hčer, nevesto carja brazilskega v daljno južno Ameriko. Vendar pohlevni Ahacelj ni sprejel tako laskave ponudbe. „Zakaj pa ne?“ vprašali so ga. „Ker sem tukaj doma,“ odgovoril jim je. Ponudila se mu je stolica v Lvovu; Ahacelj je ni prevzel. Učenci ga vprašajo, zakaj ne gre v Lvov; zato ker me ljudje tukaj poznajo, v Lvovu bi se mi pa smejali! Uvidel

je, da bi bil mož, kakoršen je on, priprost, resnicoljuben in odkrito-srčen, nasprotnik etiketi in finemu tonu, v tujem mestu če ne smešna, vendar čudna prikazen. Dvakrat je dobil poziv na dunajsko vseučilišče; tudi tako častnej službi se je odrekel Ahacelj. Največja čast mu je bila, da more koristiti koroškej domovini, in zadovoljil se je s svojo osodo. Mislil si boš morda, dragi čitatelj, da je bil ta vrli možak prav srečen človek; saj si je prisvojil obilo znanostij, zanimala ga je vsaktera prikazen toliko v krasnej stvarnici, kolikor v malem življenji narodnega gospodarstva, saj je prejemal plačo za dve stolici, kojih posel je on opravljal. In vendar kljubu vsem tem ugodnim razmeram — srečen ni bil naš Ahacelj. V družbi blagih prijateljev radoval se je, bil je sočuten in zanimal se za vse; a v samoti se ga je navadno polastila otožnost, postal je potém redkobeseden. Zagotavljal je zveste prijatelje, da je v takih urah iskal in našel lek samo v veri in pogovorih z duhovniki. Nerad je izpregovoril v takih trenutkih, in pripetilo se je, da je hodil iz Celovca v Poreče in zopet nazaj v Celovec s prijateljem, ne da bi bila med potem izustila le ene besedice. V kar je veroval in upal, kar je ljubil, tega se je oklenol z vsemi dušnimi silami; prvo mu je podajalo neomahljivo trdnost v nadzemeljskem oziru, ljubezen v zakonu pa mu je grenila zemeljsko osodo.

Tesnoba je obšla občinstvo celovško, ko je prijala Ahacelja nevarna bolezen. Čutil je kratko pred smrtjo, da so dnevi njegovega življenja že preštet, in milo je govoril o tej groznej slutnji. Do zadnjih trenutkov ni ga zapustila njemu lastna filosofična pogumnost, pobožnost in človekoljubje. Dasi že bolan, zahajal je še vedno v šolo; samo dva dni oblegel izdihol je dne 23. listopada l. 1845. blago svojo dušo. Pogreb mu je bil velikanski ter kazal in pričal jasno, kaj je bil Ahacelj koroškej domovini, kmetijski družbi in celovškemu liceju.

V odborovej seji kmetijske družbe dne 4. grudna istega leta potrdili so se sledeči predlogi družbinega ravnatelja viteza Moro: Družbin časopis naj prinese prihodnje leto lithografovano podobo Ahaceljevo; izvršil jo je koroški kipar Princhofer, tudi eden Ahaceljevih učencev; na družbinem vrtu, kterega je nakupil in podaril družbi Ahacelj sam, naj se postavi umrlemu kanclerju dostojen kamenat spomenik v hvaležen spomin. Družbin vrt se ne sme nikoli prodati ali dati v najem, družba ga bode oskrbljevala in uporabljala ga v iste namene, za ktere ga je bil odločil blagosrčni kancler sam. Isto tako spisal je po odborovem naročilu Thad. pl. Lanner obširen nekrolog, kterega je dala kmetijska družba trikrat ponatisnoti.¹

¹ Prvič v „Mitth.“ 1846. št. 1., potém v Carinhiji 1846. št. 7., in še v „Jubiläumalbum der k. k. kärntner. Landwirthschaftsgesellschaft, 1865.“ — Ahaceljev

Ob konci tega nekrologa beremo pomenljive besede: „Država izgubi z Ahaceljem pristnega, cesarju in domovini zvesto udanega državljana, koroška dežela delavnega domoljuba, kmetijska družba svojega razumnega vsestranski naobraženega kanclerja, odborniki milega, spoštovanega prijatelja, učenci ljubljenega svojega učitelja in očeta.“

In zdaj, dragi čitatelj, napotiva se še v Ehrenhausen blizu Celovca; stopivši na družbin vrt zagledava kamen, v kterega so vrezane besede: *Er war ein seltener Mann!*

Jarnik in Ahacelj! To sta nam Korošcem uzorna moža: prvi na slovstvenem, drugi na narodno-gospodarskem polji; oni je izobraževal narod in njega jezik, ta ga vodil do ugodnejšega gmotnega blagostanja; in ako njuno delovanje spojimo v éno sliko, prikaže se na njej pravi vzor koroškega domoljuba!

Stanko Vraz, zbiratelj slovenskih narodnih pesnij.

Spisal *Andrej Fekonja*.

(Konec.)

VI. V l. 1842. pa do 1845. povrača se Vraz poleg mnogih drugih književnih poslov večkrat zopet na svojo najmilejšo osnovo, na izdavanje zbranih národnih pesnij slovenskih. Zató gre najpreje v Štajersko iskat še novih cvetlic na tem vrtu. Tako piše o tem Erbenu v Podčetrtku dne 5. avg. 1842: „Vi se bodele menda čudili, kaj mene tu v Štajerskej nosi? Ono isto, kar Vas vabi, da tudi Vi včas zapustite zlato Prago potikat se po českih vaseh. Jaz sem prišel sem na dva tjedna dnij, da bi tu ktero pesmico pobral za II. razdelek narodnih pesnij, kterega se pripravljam izdati na svetlo edenkrat prihodnjo zimo. Našel sem hyala Bogu v vseh naših gornjih pokrajinah ljudij, kterim sem dokazal, kaj je to národna pesen, no za ove strani, celjski okrog, ni mi bilo mogoče najti ljubiteljev čiste národne poesije. Tudi ta stran je z vsem tem v jezikoslovnem oziru jako imenitna, mnogo različna od mariborskega okroga. Zató sem primoran sam nabirati, kar me jako mnogo truda in znoja stane, ker nisem pri ljudstvu tako znan, kakor sem znan v rojstnem kraji, mariborskem okrogu. Tú je še ta nevolja, da so duhovniki, kteri so ponajveč veliki pobožnjaki, pravo národno poesijo razvpili,

životopis prinesle so tudi Slomškovce Drobince od l. 1847. Nekaj posamnih črtic iz njegovega življenja podaje članek v Carinthiji (1858. št. 47): „Lebensbilder aus der Vergangenheit. Professor Mathias Ahacel.“

prokleli kot izrod pekla, namestivši nekakošne take kake bastardne (kopi-larske) pesni (vid. Ahacelj), ktere se sedaj ponajveč na mesto pravih pojó. Tako mora sedaj človek, kteri potuje zaradi pesnij, preje nego se s pravo národno pesnijo sreča, petdeset slabih pogoltnoti. Tako je tu. Bože daj, da Vam je lažji posel!“

Priredišči II. razdelek narodnih pesnij že za tisek, naznanja to Vraz Muršecu (tedaj v Gradci živečemu) dne 28. dec. 1842 ter nadaljuje: „Bi li se po Štajerskej našlo sto predplačnikov! Cena bi bila knjige velike kakor I. zv. eden glđ. srebra. Denarji bi ostali pri Vas, dokler ne bi izišla. Bi li se pri Vas moglo nabrati z velikim trudom toliko kupcev? To bi potreboval. Izvolite mi o tem pisati čim preje. Meni neizdane národne pesni jako težko leže na plečih in na srei. Rad bi jih izdal, ali od kod denarjev? Za I. knjigo so mnogi v Štajerskej obečali, da jo bodo vzeli. Jaz sem potém poslal komade ter komaj za polovico dobil denar; za ostalo nisem videl ni denarjev in tudi ne znam, kje so knjige. To je pisateljska nevolja.“

Vendar pak še Vraz kljubu tako slabemu uspehu namerjava veličastnejše izdavanje národnih pesnij, nego li ga je s prva bil naknil. Dne 1. apr. 1844 v Podčetrtku piše zopet Erbenu té-le imenitne besede: „Jaz res namerjavam — si superi favebunt! prih. zimo priti v Prago s tem namenom, da tam izdam vsaj dve knjigi národnih pesnij južnih Slovanov, zbranih iz raznih stranij počensí od Zile, Rezije in ostalih benetskikh Slovencev pa tja doli do Črne Gore, Vidina, Vitoša (Balkana) in gori do Budima, Bretislave (Požuna) in do pod zidove bečke. No preje nego se napotim v zlato Prago, moram pogledati v vasi in mesta doljnih Ilirov, kterih še nisem videl na domu, in tam nabrati gradiva vsaj za dve dalji knjigi. To izdanje namerjavam dovesti do 10—12 knjig; za to delo imam pesnij iz samih gornjih stranij (t. j. slovenskih) za 3 do 4 debele knjige. No to je za sedaj, kakor pravim, samo še gola osnova ali namera; bode li se uresničila, zavisi toliko od mene, kolikor baš od števila naročnikov za prvi dve knjigi. Jaz vsekakor sodim, da je prišel že zadnji čas, da se edenkrat izdajo národne pesni vseh slovanskih vej na jugu tudi z latjnskimi črkami; a to iz dveh uzrokov. Prvic spojile se bodo razne veje južnoslovanske v tem delu kakor v enem istem dvoru, ker se bodo nahajale njihove pesni v svojej naravskej obleki tiskane ena poleg druge; s tem se bode tako rekoč še bolj ena približala drugej, in v njih se rodila živa želja, da se tako tudi po potu umetne književnosti približajo in združijo. Drugi ne manjši rezultat popolnega izdanja národnih pesnij bil bi rešilni upliv, kterega bi tako delo imelo tudi na smer in duh umetne književnosti, a posebno poesije naše“

VII. Poleg narodnih pesnij nabiral je pak Vraz, kakor se je že česče omenjalo, tudi napeve. „Stanko Vraz — piše Fr. Š. Kuhač — bil je

tudi muzikalno prilično naobražen, znal je namreč izvrstno na piščalko piskati, o kitaro brenkati, iz nôt peti in to prima vista, ter je celó nekoliko tudi „generalbas“ razumel. Pokojni dr. Gaj mi je pripovedoval, da je Vraz obžaloval, ka ni bil bolj vešč v načrtavanji napevov; kajti kakor je svoje pesni zmirom pevajóč pisal, tako bi bil i on, ko so mu v takošnem zanesenem duševnem stanju včasí krasne melodije na um prišle, ove takoj zapisal; ali tako se je moral temu odreči, kajti dokler bi on svoje muzikalne misli uglasbil, izgubil bi nit svojih pesniških mislij. Da je Vraz pevajóč pisal svoje pesni in da je glasbene forme poznaval, vidi se iz njegovih pesniških del; zakaj pesni njegove, ne samo da so jako prikladne za glasbo, izvira celó iz nekterih melodija tako rekoč sama“ (Vienac 1880. 37.).

A Vraz je tudi poznaval imenitnost národne glasbe. Tako piše o tem v svojem članku „Národne pësme u Slavonii“ (kar pak, razumeva se, veljá tudi o slovenskih): „Pri tej priliki ne moremo opustiti, na konci naših besed pridejati gg. nabirateljem (pesnij) — in forma prošnje — še ta-le svet: naj nabirajóč besede od pesnij tudi glas pesnij, napeve, beležijo. Besede pesni niso še ista pesen. K temu spada tudi napev. A pri mnogih od naših národnih pesnij, posebno ženskih, je glavna stvar napev. V tem oziru so torej napèvi jako važni. Ali še iz druge strani so od velike cene. Kakor je treba, da iz besed pesnij naši umetni pesniki duh národní zajemajo, tako bodo tudi napevi s časom postali voda življenja, iz ktere bodo nekđaj naši skladatelji napajali svoje umotvore z duhom národnim. Zbirajmo torej tudi nje. Ta trud nalaga nam dolžnost za bodočnost“ (Kolo I. 1842).

No Vraz tega ni samo drugim svetoval, temveč je tudi sam skrbel, da zadovolji tej „dolžnosti za bodočnost“. Začel pa je on napeve národne nabirati, kakor smo slišali, takoj s pesnimi ob enem leta 1833. ter jih je zmirom dalje nabiral. In kakor pri pesnih, obrnol se je tudi tu do svojih prijateljev in rodoljubov, prošéc jih, naj bi mu národne napeve beležili in pošiljali. Med temi pomaganci Vrazovimi moreta se tú imenovati dva, prvi Matija Majar Zilski, kteri v pismu govoréc o slovenskem petji Vrazu veli: „Tu imate, dragi prijatelju! nekoje napeve k slovenskim pesmam iz Koruške . . .“, in drugi Varga Joszef, kaplán pri Sz. Gyürgyi (v Ogerskej) Vrazu 26. jul. 1838 pišóč: „Pouleg kratkoga vremena i oszebojne skrbi, kak szam mogeo, tak szam doprineszao Nyihovomi gospoudstvi dejlo: ote ferlicze . . .“ (Kuhač I. c.)

In tako je Vraz nabral tudi lépo število slovenskih národnih napevov, o kterih svojemu prijatelju Čehu Erbenu v pismu v Podčetrtku dne 16. apr. 1844 také-le pripoveduje: „Jaz imam do prek 300 komadov národnih napevov iz gornjih stranij (torej slovenskih), od kterih so mnogi podobni Vašim (českim), nekteri so baš isti. Izmed njih je tudi

nekoliko komadov iz Koroške in Štajerske, kateri poslušalca spominjajo nekako na Karpatе in na Dněper. Napeve te začel sem zbirati ob enem s pesnimi vred. Sedaj jih pomnožujem s komadi iz Hrvatske in dolnjih strani. To zbiranje stalo me je jako mnogo muke, kajti jaz sem v tem poslu tako rekoč samouk. Zató ne bi rad, da propadejo, nego da se čim hitreje izdajo, da tudi naši skladatelji, katerih se pri nas zmirom več prikazuje, ne zabredejo v svojem poslu na stranpoti.“

To svojo zbirko narodnih napevov želel je Vraz v Pragi izdati (pri Hofmannu), ker med Jugoslovani ni bilo takega zavoda, kateri bi mogel kaj vrednega na svetlo spraviti. A „izdajanje narodnih napevov — veli v istem pismu Erbenu — zdi mi se, da ni od manje koristi in slave, nego iste pesni. Samo iz njih more se poroditi prava narodna glasba. Zató jaz mislim, da jih treba nabirati in izdavatı . . .“

VIII. Preje nego končamo ovo poglavje o Stanku Vrazu kot zbiratelj slovenskih národnih pesnij, zaslišati še hočemo nekoliko o tem, kako je on tudi druge na nabiranje slov. národnega blaga duševnega vzpodbujal ter jih podučeval, kako se jim je pri tem poslu ravnati. Za vzgled nam more služiti njegovo pismo Iv. Macunu, tedaj dijaku v Gradeci, od 10. jul. 1843, v katerem Vraz takó-le govori:

„Hvale vreden je Vaš trud, da nabirate národne pesni in obiçaje. Tudi jaz sem to isto delal, dokler sem bival med našimi Slovenci; morem reči, da sem mnogo dobrega našel in mnogo se naučil, kar mi sedaj dobro prihaja. Verujte mi, prijatelj! nijedno nareçje in razreçje ni tako siromašno, da se ne bi mogel človek naučiti kaj ali katero čisto slovansko zrno najti, katero bi pri najbogatejših vejah zastonj iskal. Posebno Vas opozarjam na pesni, ktere se pejejo pri posebnih obiçajih in igrah, na pr. kedar se koleduje, na Jurjev dan, pri kresu, svatbi, krstu, pokopu, žetvi itd. Dakako da je pri tem treba opisati tudi isti obiçaj in zabeležiti napev (arije). Evo Vam širokega polja za sree, glavo in roke. V to vrsto spada tudi symbolika in demonologija v ožjem pomenu, t. j. misli prestare, ktere ima ljudstvo o svetu, zemlji, nebu in o tem, kar je na nebu in zemlji, mnenje o gromu, blisku, strelji, o mavri, o zvezdah, rimskeji cesti itd., o posebnih zverih, pticah, kačah, o rastlinah in raznih travah itd., kar spada v narodno symboliko. O demonologiji: kaj misli ljudstvo o Rojenicah, morskih deklicah, Torklah, Preglavicah, Škrateci, Mraku, Kresnikih (copernjakih), Vedeži, Mori, Trinogu itd. To vse nam treba sedaj zbirati, dokler je še le nekoliko časa. Izobraženost, prava in kriva, vse bolj zahaja v ljudstvo in zatira staro njegovo národno slovensko življenje in mu daje drugo lice, katero ga vse bolj oddaljuje od njegove prvotne naravi. Koliko ni že propalo od tega življenja v onih pokrajinah, ktere mejijo s tujimi naobraženimi narodi, posebno z Nemci, kakor je to z našimi Slovenci v Štajerskeji in Koroškeji, in ostale bode

kmalu povse propalo, ako se o dobrem času ne pobrinemo, da to ohranimo od propasti. Dolžnost je največja, kedar je nevarnost najbližja. Modrej glavi zadosta eno oko. Dalje in obširnejše govoriti o tem, bilo bi prazno delo. Jaz se od Vas mnovega nadejam v tej stroki.“

* * *

Tako je naš Stanko Vraz delal za svoj slovenski narod, zbirajoč po vseh slovenskih krajih raztrošeno narodno blago duševno. „To njegovo požrtvovalno delo — opazuje prav B. Šulek — bode se danes slabo znalo prav oceniti. Ako želi kdo sedaj med narod iti, da prouči to ali ono — evo mu obilne podpore od deželne vlade ali od kterega zavoda, dà pač se najde sedaj tudi mecen, kteri tako podjetje podpira. (Pri nas Slovencih še pač sedaj ni ničesar od tega! Pis.) Tega vsega za Vrazove dobe ni bilo nič, zato je naš Stanko „o svojem trošku in o svojem orožju“ hodil po slovenskih zemljah, a večkrat se je bil tudi prebijal od nemila do nedraga kakor voda ob bregove; kajti bil je skoro kakor oni grški filosof Bias, kteri je vse nosil s seboj. Imel je sicer vinograd in nekaj polja, kar mu je od otea ostalo; ali kako naj s tem majhnim dohodkom poravnava vse potrebe književnika in potnika? Zato mu je večkrat zmanjkalo obutve in srajce, kakor razvidamo iz njegovih pisem; ali nikdar mu ni zmanjkalo prave volje in odločnosti“ (Vienac 1880. 36).

* * *

Kakor je bile že gore omenjano in je tudi razvidno iz oglasa in vabila Vrazovega na naročbo I. razdelka slov. nár. pesnij, bila je Vrazu nakana: izdati še dva prilično toliko obsegajoča razdelka narodnih pesnij, torej vsak razdelek po 12 do 13 pól, in drugemu razdelku pridejati sliki: Slovenka od Drave in Slovenka od Save, a III. razdelku bil je namenil pridejati še „jeden kratak réčnik od sviuh neobičnih i réčosložiteljem našim manje poznatih réči, koje u pèsnih na prvo dolaze.“ Po tej zbirki pesnij bila bi naposled prišla v natis še zbirka, sodržujoča „pričice, prirečja i druge vlastitosti gornjo-ilirskog naréčja s izvedrenjem čisto ilirskim, te ertice o narodnih običajih, nošnjah i ostalih takovrstnih stvarih u jezik naš književni složene.“

No nič od tega ni zagledalo belega dne. Vse je ostalo v r o k o p i s u !

A koliko je te ostaline iz Vrazovih spisov o slovenskem narodnem blagu? — Pokojni Ferdo Kočev var pisal je iz Zagreba v „Slov. Gospodar“ nekder l. 1868. tó-le: „Začudil sem se nad obilnostjo in obsežnostjo njegovih (Vrazovih) slovenskih spisov. Četirikrat sem nesel vsakokrat poln robec njegovih spisov v svoj stan, da jih vse pregledam in preberem. Bral sem jih hlastno, kakor da nisem že deset let videl nobene slovenske besedice napisane. Jaz sem poprej zmeraj mislil, da St. Vraz ni nikdar nič slovenskega pisal —; morete si tedaj misliti, kako sem bil presenetjen, ko mi na enkrat pride toliko izobilje njegovih slovenskih

spisov pod roke. V srce me je pa bolelo, da so vse te dragocenosti tako dolgo kakor zakopani talent v prahu ležale.“

A še dandanašnji leže — v prahu! Znano je, da je „Matica ilirska“ (sedaj „Mat. hrvatska“) Vrazovo slovensko slovstveno zapuščino l. 1868. „Matici slovenskej“ podarila. Ta je dala tvarino g. prof. dru. Greg. Kreku, da jo pregleda in presodi, ali bi bila za tisek. Vsled ugodne presoje dra. Kreka in po njegovem nasvetu sklenol je nato odbor „Maticice slovenske“ dne 31. avg. 1871: Vrazovo zbirko izdati, držati se pri tem Krekovih načel in uredovanje izročiti Kreku samemu (Letopis „Mat. slov.“ 1871 str. 30, 31). Ali 6. maj. 1874 terjal je odbor „Maticice slovenske“ od dra. Kreka vso Vrazovo zapuščino in drugo národno pesensko blago (Letop. „Mat. slov.“ 1874 str. 16.).

A kaj vendar obsega ta Vrazova narodno-slovstvena slovenska ostalina? — Po izvestji dra. Kreka ima „v vsem 21 zvezkov in zveščičev imenovanega blaga; pesnij je vseh brez varijant na stotine¹, a poleg tega je v zbirki še več národnih pregovorov in drugega literarnega drobiža.“ — O pesnih trdi dr. Krek, da so „čisto, národno blago, ne umetno stvarjeno ali ponarejeno, kakor se često zgodi, ampak iz ust národa samega vzeto, z vsemi prednostmi, pa tudi slabostmi, ki so enakim proizvodom lastne.“ To povse velja o pesnih po Vrazu samem nabranih, pa tudi ob onih nekterih pomagalecev, kterih je Vraz imel nad 20, ter se tu med ostalimi imenujejo Prešeren, Jarnik, Poženčan, Drobnič, Ivan Kukuljević Sake., Oroslav Caf, Dav, Terstenjak, Mat. Majar. „Pri tako obilej podpori — nadaljuje prof. Krek — in neumornem lastnem trudu se ni čuditi, da si je pridobil St. Vraz iz mnogo pokrajin Slovenije obilico pesnij, v kterih kot naravnem dušnem zrealu na tanko ogledujemo slovenski národ, kakor je bil in je še. Tu ga vidimo pri raznih opravilih, v raznih vsakoletnih prigodkih in običajih; tu v veselej družbi pri vinskej kaplici se življenja veselé, ondi trpkosti slovesa od zibeli in domovine v živih glasovih oznanjaje, tu pri snubitvi, ženitvi, zdravici, pri razleganju poskočnih godčevih glasov, ondi od toge potr v lastnej nesreči, v splošnej nezgodi, pri pogrebu itd. Tu ugledaš v pesni veselega pastirja, bistrega loveca, ondi te spet sreča voznik lahkoživec in se tudi raduješ ali huduješ nad stereotypnimi prikaznimi, kterih se družinsko življenje skoro nobenega naroda ne ogne. Da lahko v teh pesnih tudi narod opazujemo, kako ljubi pa tudi sovraži, ne bode se nam čuditi, pomislivšim, kako rahlo in globoko čutec je naš národ po vsej svojej naturi in k otožnosti prisiljen po svojem političnem

¹ Vraz v pismu A. Auerspergu 9. maj. 1847 govoreč „über die musikalische Behandlung der slov. Volkslieder, Tonweisen u. s. w.“ pravi: „Ich habe an einige Tausend Lieder und über 300 Arien aus dem Munde des Volkes aufgezeichnet.“

položaji in po svojih historičnih dogodkih. Dokler se bode narodna pesen pri kakem narodu koli glasila, bode v njej rahlim glasilom ljubezni odlično mesto odmenjeno. Tako je inod, kako bi to moglo vsled ravno omejenega pri nas inače biti. In res vidimo ta čut opevan v raznih pesnih te ostaline in ga tu opazuješ s početka, da v devičjem ali mladeniškem srci požene kal, jedva opazljiv, pa do one stopinje, ko do vrhunca doraste in v človeškem srci s strastjo gospodari, kateri celó razum vselej kljubovati ne more. Ravno ta vrsta narodnih pesnij je v St. Vrazovej ostalini zeló obširno zastopana in nahajamo med njimi nekatere res klasične vrednosti, tako po izjavi nežnih čutil, kakor po pristojnosti oblike in dovršenosti izpeljave, — a naletimo tudi na druge, katerim realizem pregole plastike dosta vrednosti vzame in se slednjic izgubi v nespodobo (zerrbild) mnogo čveterovrstnih, ki duševno vrednost narodovo bolj kratijo, nego pospešujejo. Da slednjim ne bode smelo biti mesta v tiskanem izboru, umeje se, mimogredé opomujeno, samo ob sebi, ker ga ni niti najmanjšega uzroka, ki bi njihovo izdavo priporočal. — Zastopane v tej ostalini so tudi zgodovinske narodne pesni, strogo epične, kakor tudi balade in romance. Opevani so dalje predmeti neposvetnega značaja (v legendah), in kar tej zbirki še posebno veljavo dá, — v njej nahajamo celó nekatere pesni, kojih zadržaj nas vodi v predzgodovinske čase, ko so naši pradedje še malikovali in so nekako svoje veroizpovedanje v mythologičnih (bajeslovnih) poemih vnukom izročali itd. itd., — kdo bi tudi v najsplošnejšem načrtu mogel vse narisati, kar se nahaja v tej ravno tako obširnej, kakor zanimivej, velevažnej ostalini slovstvenega narodnega blaga slovenskega. S kratka, ostalina je pravi „repertorium“ pravega našega narodnega pesništva in vrhu vsega drugega velike vrednosti tudi za narodni ethos, slovensko bajeslovje (mythologijo), za narodno običajno pravo, posebno tudi za slovensko dialektologijo, kateri še do sedaj niti temelja postavili nismo, — pa tudi za narodno godbo, kajti St. Vraz večé godben izvedence ni le besede, ampak tudi napeve narodnih pesnij zapisoval ter po tem načinu tudi narodnemu spevu marsikak tipičen motiv rešil. — Sploh pa se sme reči, da je poleg jezika ravno v teh narodnih pesnih naša narodnost najboljše in čistejše ohranjena.“

Tako sodi o Vrazovej rokopisnej zapsuščini slovenskih narodnih pesnij strokovnjak dr. Gr. K r e k, priporočajoč že pred 10 leti in več zbirko za natis, dodavši: „ka bi bilo neodpušljivo, še dalje shranjati to ostalino nenatisneno, tedaj slovenskemu učenemu in neučenemu svetu neznan“ (Letopis „Matice slovenske“ 1871, str. 27—29).

Opravičen je torej klic R. B. („Slov. Narod“ 1880, 205): „Matica! oddolži se brže bolje; slovenski narod ti je poklonil sredstvo, da mu knjigo narodno gojiš in neguješ!“

Prineski k slovstvenej zgodovini bosanskej.

(Konec.)

Ne dolgo po dovršenih Osvetnikih je že zopet razglasil Martić novo knjigo: Putovanje v Dubrovnik iz Kreševa god. 1882. Pjesma Fra Grge Martića. Zagreb. Izdanje in tiskak dioničke tiskare, 1884. Vel. 8°, str. 59.

Jeseni predlanskega leta je potoval častiti pater iz Kreševskega samostana, kjer biva od leta 1879., v Hercegovino in Dalmacijo ter je to prijetno potovanje krasno opisal v predstoječej pesni, ki se sme po tem takem potopis v versih (okolo 2020) imenovati. Pesen pa ni lahko umljiva. Le kdor je sam obiskal opevane kraje, mesta in vasi, gledal sam visoke gore in globoke reke ter opazoval čudne šege in navade hercegovskega naroda, le-tá bode znal ceniti krasoto in divoto raznih opisov in se bode zamogel diviti lepej obliki in lepej vsebini. Posamezni odlomki so pravi biseri narodnega pesništva, ktereга díka so do mala skoro vsi pesniški proizvodi Martićevi. Fra Grga sklada svoje pesni s pomočjo „gusel“ — in vse pesni s pičlo izjemo dadó se popevati „uz gusle“. Kdor bi želel potanje preučiti knjižico, naj bere v „Slovenskem Gospodarji“ l. 1882. številke 9—17, 25, 26, 37—44, kjer je skoro ena in ista pot obširno opisana, a vmes so vpletene zgodovinske reminiscence, katerih se tudi pesen sem ter tja dotika.

Da čitatelje približe seznanim z najnovejšim pesniškim umotvorom jugoslovanskega Homera, naj tu podam kratek zapopadek dolge pesni.

Z višine nebonosne planine Bitovje zakliče gorska Vila dragega druga, da zapusti svojo tihotno samoto pa krene v rojstni svoj dom v skalovito Hercegovino in še dalje tja do belega grada Dubrovnika.

„Viknu vila sa visa Lisinja,
Pa doziva u podgorju druga.
E kršno smo ljetovali družu
U Bosanskom gorju zelenomu,
Dok je žarko prižigalo sunce.
Ono žeglo, gore lahorale;
Pa nije nam dodijalo sunce,
Veće nas je milovalo blago.
Al prodje Gospojina mala,
Zamicat' ća za gore sunašće;
Nadat se je mraza po lisinju
Jaši konja, pritegni opanke,
Pa okreni k zavičaju tvomu,
Dok na tebi ne premerzne perje.
Pa ćemo se udružiti družu,

I ne bi li uhorili liepo,
 Kad pozdraviš znanca zavičajne,
 Da se čarna hitimo primorja
 Do biela grada Dubrovnika*

Pesnik nemudoma uboga, pa se podá na daljno veselo pot.

„Hajde vilo, kuda tebi drago.
 I meni je srce poigralo.
 Ti na krila a ja na derina;
 Pa gdje hćela, da se sastanemo —
 A rekosmo s Neretvom do mora.“

In tako jaše radostnim srcem na neborastlo Ivan-planino, s ktere se pounja potniku rajsko-divoten pogled in razgled na gorovje bosansko in hercegovsko.

„Bože mio! na čuda ti fala,
 Divno li mi bješe pogledanje
 Sa Ivana u Herceške grede,
 Gdje zinuše hridi neborasli.
 Činje mi se, u me će uprieti,
 A pak do njih još daleko bješe“ . . .

Globoko zamišljen in utopljen v občudovanje prečudnega stvarjenja cele okolice, dospe naš pesnik v davnoslavno Konjico, ki tako lepo leži ob valnej Neretvi na meji Bosne in Hercegovine. Med ogledovanjem krasnega mesta in njegove čarobne okolice poloti se ga bridka otožnost, ko najde pri katoliškej novozidanej crkviči tudi še skoro novo gomilo, kamor so položili leta 1879. njegovega vrlega učitelja, preblagega mostarskega škofa Angela Kraljevića, ki je ravno za časa dušnopastirske visitacije nagloma izdihol svojo plemenito dušo.

„E veselo okolo Konjica.
 Jedno mi je na žao sedalo,
 Kad ugledah novoselo groblje,
 Sinje groblje k'o Kosovo pusto.
 U sribdi mu dvie grede razpete,
 I uz grede gomila kamenja.
 A nije to polje kosovljansko,
 Nit' je u njem devet Jugovića;
 Već mogila učitelja moga
 Fra Andjela Kraljevića dićna,
 Što Mostarskoj biskupova crkvi;
 Za svojega četvrtinu vieka,
 A za ciela bješe ugodniće
 Kako rodu tako reda svomu.
 I briga se puku za spasenje.
 Pa ga briga i tu doniela,
 Al' ga smrteca prestignula crna.
 I ja sam se pridesio njojzi
 Lale moja! da bi je ne bilo . . .
 I cjelovah prijatelja živa . . .
 Nek mu lahka težka zemlja biva.“

Ko je drugo jutro pozdravila žarna zora zalo Konjico, zajahal je pesnik čilega konjiča pa jahal niz valovito Neretvo mimo sela Ostrošca, ki ga pomni od detinstva, ko je v svojem dvanaajstem letu potoval z očetom v samostan Kreševski — pa je hitel dalje čez vrh Popratski tja doli v v tesnem kotu ležečo Jablanico. S potoma opisuje lično in mično seljake korenjake, ki so delali po vinogradih in vrtilih pa po logih in poljih, ter hvali vse pohvale in priznanja vredne običaje, ki so najti samo v tem okraji kakor pri kristjanih tako pri mohamedancih ter so jasen dokaz, da so bili vsi prebivalci nekdanj vere pravoslavne, kakor so še sedaj ene bratske krvi.

Od prijazne Jablanice nadaljuje naš pesnik svojo pot po najdivnejšem zagorskem svetu, ki se razprostira od imenovane vasice noter do Mostarskega polja. Švice, kateri se prisposodblja ta kraj, še sicer nisem videl, pa videl sem solnograški, koroški in gornještajerski svet, a vendar moram reči, da nikoli nikjer nisem našel tako divotno-romantiškega kosa zemlje, kakor je ta tik deroče Neretve med sivim skalovjem in belimi vreleci izpod pečin penečimi. Kakor je ta okraj veličasten, enako je tudi Martičev opis poetiško vzvišen in dovršen. Mimo sel Luga, Čare in Divora med nebotičnimi stenami Policami preko snežnobelega slapa Perutca prispe v Dolnjo in Gornjo Grabovico, kjer prenoči pri dragem prijatelji Miletići, kateri ga lepo pogosti in na večer s sladkimi pesnimi „na gusle“ razveseljuje. Ko zasniva drugega dne rumena zora, odrine dalje po rajskovešem svetu in prijaše v hercegovsko metropolo.

Jahaje skozi mesto Mostar zapazi na levem holmu kule Štovičeve, s katerih so nekdanj visele mrtve glave, ponatakuene na šilaste količe. Pa sedaj ne zevajo mrtve glave, pač pa zevata dva kluna dvoglavega orla in znotraj sedi general avstrijski, da sodi vsakemu resnico in pravico. Ne daleč proč sveti se krščanska cerkev, ki hrani narodu božjo vero in mu brani narodno čast. V dolnjem trgu stojé temne mohamedanske džamije, kjer se Turčini slepo klanjajo svojemu Bogu in njegovemu laži-proroku Mohamedu.

Do sita nagledavši se lepega gradú takraj Neretve, prekorači stari močni most, ki se tako drzno vzdiga proti nebu — v podobi napetega loka. Ta kamenena stavba je silno davna, zato poje pesnik:

„E na njih (kamnih) se tri shrvaše carstva:

Jedno Vlaško, drugo Vizantinsko,

Treće mu je bilo Osmalinsko.

Sad četvrto krila razavilo:

Nek je srečno po zemlji navilo!“

Nekteri trdé, da so Rimljani sezidali ta most, drugi pa hoté, da so ga gradili Turci; a pesnik poje, da je neki sužnjik Rađa postavil čez Neretvo most:

„Kakva' noga u svu Bosnu nema.“

Onkraj Neretve sta prijetna hriba Hum in Zahumje, katerih znožje moči bistra Radobolja. Po Humu raste dobro vince — glasoviti Cim, o katerem že od davna poje pesen:

„Da ni Cima vse do Rima.“

Na obali hladne Radobolje stoji krasna kakoliška cerkev, v kojoj so bratje franjeveci ravno dokončali svoje molitve, ko je stopil naš potnik v hram božji. Veseli tovariši so hoteli, da prenoči pri njih, pa hitel je v Suhodol k mostarskemu biskupu Bueonjiču, pri katerem bi bil rad leto dnij prebil, da ga ne prežene vroča želja v Primorje. Poslovivši se od dragomilih prijateljev, krene dalje po mostarskem pustem polji, kjer ni „zelja ni veselja“ pa jaše urno mimo grada Blagaja in sela Bune, kjer je Ali paša Rizvanbegović:

... „zidao kule in čardake
I džamiju petkovu klanjaju.
Oko dvora murve i jablane,
A uz brda maslinovo sadje,
Još masline čaju podivljane,
Po čardacim soldatija šeće.
Na džamiji crne vrane graču.
Lele! Pašo za malo ti bješe“ ...

Od Bune naprej nese ga brzi konjič po nerodnej visoravani, s koje se vidi Nevesinjska planota, ter mimo Počitelja grada in mesta Gabele. V Metkovići stopi ladji na hrbet, da ga ponesé tik slavne Nerone. Kule Norinske in Opuzena v morje adrijansko tja do Malega Stona, od koder se podá črez ne visoko sedlo v Veliki Ston; a od tod odvesla kraj otokov Šipona in Lopuda v Gruž, v najlepše pristanišče dahmatinskega primorja.

„A Gruže je veselina rajna ...
U njemu su dvorci perivojci,
Gdje gospoje probjeraju cvieće;
Gdje lahorí povjetarce blago
I sa morja i sa zelenborja.“

Lepa je Granosa, a še lepši je vilinski grad Dubrovnik.

„Ti si sjajo, ko meni mjeseče,
Proz jelovo u planini granje.
Pa su tebe njegovale vile,
S njima tvoji pjevali pjesnici.
Mudroznaneci u svijet mudrovali.
Bogoslovci vjeru veličali.
S njima brodi mora preoralí,
I u tri se poznavali svieta.
I bio si haran gospodare,
I valjao rodu susjedniku;
Kad bi godjer komu dotješnalo.

Il' se Srbi rožili medju se,
 Il' Bošnjani kralja bantovali,
 Il' bježali od zavade knezi:
 Svakomu si bio utočišće" . . .

V Dubrovniku se ustavi naš potnik pri bratih franciškanih, ki so ravno praznovali sedemstoletnico rojstva svojega očaka Franciška Asiškega (roj. 1182 † dne 4. okt. 1226). Po dovršeni prelepej slovesnosti odjadra na parniku v boko Kotorsko, katero tako lepo opiše, kakor je sama lepa. Povrativši se v Dubrovnik obiše tudi bližnji Trebinj, kamor je dne 7. oktobra došel. Tú ga posebno razveseli zidanje nove kat. crkve, ki je bila tekoče leto na praznik sv. Trojice blagoslovljena od dubrovniškega škofa Mateja Vodopića.

Jako zanimiv je pogovor med pesnikom in vojvodo Luko, ki prebiva v Trebinji in je svoje dni četoval z Luko Vukalovićem, česar ga Martić dvorljivo opomni; pa tudi junak mu ne ostane dolžen uljudnega odgovora:

„Ako smo mi brdim vojevali,
 Niste ni vi ravnim mirovali.
 Mi smo bojei, vi ste književnici,
 Što su naše diljke puškarale,
 To su vaše knjige vojevale:
 Da se raja izbavi Turaka.
 Mi smo amo odužili duge,
 A kako tamo, ni neznamo.“

Ko še pesnik vrnovši se iz Trebinja obiše rajski otočić Lakromo in v „Župi“ iskrenega prijatelja Paskala Kisića in še krasne kraje za obaljo Granoško, mora naposled milemu mestu Dubrovniku zaklicati:

„S Bogom ostaj! vilće Dubrovniće!“

Predno zaključim površno poročilo o najnovejših proizvodih bosanskih književnikov, naj še omenim, da je nedavno izišla brošurica: *Bosnien und seine Zukunft. Culturhistorischer Vortrag über Bosnien, seine reichen Naturschätze, Landeseigenthümlichkeiten und Colonien.* Von Karl Kettl. Würzburg, Bucher.

M. Napotnik.

Kako se je prav za prav pisal Thomas de Cilia?

Na tega učenega štajerskoslovenskega rojaka je v novejšem času (leta 1837. v Wiener Jahrbücher der Literatur, Band 78, Anzeigeblatt pag. 19) napreje zopet opozoril rajni kustos Bergman, a rajni prof. Gabriel Seidl je v Steierm. Zeitschrift napisal zanimivo biografijo o tem možu. Nemaški kronisti ga imenujejo: Ferlower, Ferlover, Merk v svojej kroniki: Perlower; zato je Gabriel Seidl mislil, da si je naš Tomaž sam svoje ime ponemčil, in meni, da se je njegovo slovensko ime velelo Prekokar ali Prekukar, in razlaga je takó-le: Slovenska praeposicija: per, pre označuje: durch, durchüber, voraus fern — fer —, in kokar, kukar iz glagola: kokati, kukati, gucken, nemaški luren — laverer, lower, torej Prekokar = Fernlauerer — Ferlower!!

K tej razlagi je Bergmann in Seidlu pomagal, kakor mi je sam povedal, rajni celjski profesor Pipan, in tako je naš Tomaž dobil slovensko ime: Prekokar, in to ime je sprejel Muchar v svojo „Zgodovino štajersko“ in tudi Macun ga ima v svojej „Književnej zgodovini slovenskega Štajera“ in drugi pisatelji, kateri so v svojih spisih njega omenjali.

Na Levstikovo avtoriteto ga je kranjski zgodovinopisec g. P. pl. Radies prekrstil v Berlogar, in tako potuje ta slavni mož sedaj po svetu z imeni: Ferlower, Verlower, Perlower, Prekokar in Berlogar, in vendar ni nobeno resnično.

Jaz nabiram že tri leta gradivo za životopis tega slavnega rojaka, ki je bil profesor in rektor na dunajskem vseučilišči, stolni prost na Dunaji in v Konstanci, cesarja Friderika tajni svetovalec, diplomatičen agent, odgojitelj Friderikovega sina, pozneje slavnega cesarja Maksimilijana I. in slednjič vladajoči knez in škof konstanceski. Nabral sem lepo kopico gradiva iz različnih knjig; po literarnih svojih prijateljih dobil sem tudi lepih prineskov iz cesarskega tajnega arhiva, te dni celó iz arhiva mesta Konstanc in iz arhiva višjega škofa v Freiburgu na Badenskem, a pravega imena nisem mogel zvedeti.

Kar se pa meni ni posrečilo, odkril nam je naš štajerskoslovenski veleučeni rojak in pisatelj dr. Franc Simonič, e. kr. uradnik pri dunajskej vseučilišneji biblioteki. On je našel knjižico z naslovom: P. Xystus Schier: die Bischöfe und Erzbischöfe von Wien, aus den Manuscripten des seligen verstorbenen Augustiners — zu Wien auf der Landstrass zusammengesetzt und ans Licht gegeben im Jahre 1777. Gratz, Moritz Lechnersche Universitaetsbuchhandlung. 8°. XII + 150. In v tej knjigi stoji na strani 5., da je papežev nuntius dal glasno v sv. Štefanovej

erkvi prečitati papeževo bulo o ustanovljenji bečke škofije in je to „durch seinen Sekretär laut, klar und deutlich geschehen; gleich hernach ist auch auf eben durch die Notarien geschehene weitere Bitte die Erklärung des neuen Probstes Thomas Prelokar von Cilia vorgenommen worden itd.“

Zdaj poznamo pravo ime, svoje rojake v celjskeji okrajini pa lepo prosim, naj pozvedavajo in mi naznanijo, v kateri fari bi utegnel Thomas Prelokar rojen biti, in kje se še dandanašnji rodbine s tem imenom najpogošče nahajajo. Ako mi Bog dá zdravje, rad bi nabrano imenitno gradivo v kratkem izdelal.

Dacorin Trstenjak.

Poročilo o hrvatskeji književnosti.

Spisuje *J. Steklasa.*

VIII

Knjige „Maticie Hrvatske“ za leto 1883

Med vsemi Maticami, ki so jih Slovani utemeljili za izdavanje knjig, je sedaj gotovo „Matica Hrvatska“ v Zagr. bu prva. Odkar se je pred osmimi leti preporodila iz ilirske v hrvatsko, postalo je njeno delovanje jako važno za ves hrvatski narod. Ako pomislimo, da je „Matica Hrvatska“ v teh sedmih l-tih razposlala med narod čez dvestotisoč knjig, tedaj moramo zares občudovati njeno vztrajnost in delavnost, in to tem bolj, ker so te knjige pisane za srednji stališ, tedaj samo za eden del prebivalstva. Kdaj bode imela „Slovenska Matica“ toliko članov med srednjim stališem? O tem vprašanji je potrebno razmišljati in našo Matico tako preustrojiti, da bode odgovarjala potrebam slovenskega razumnistva, kakor čini to hrvatska; potem bode tudi njeno delovanje gotovo uspešnejše, nego je bilo do sedaj.

Tudi za leto 1883. izdala je „Matica Hrvatska“ sedem lepih knjig, ktere je dobil vsak član „Maticie“ za bore 3 gold. Od teh knjig so štiri sodržaja belletrističnega, a tri poučnega. Izpregovorimo najpoprej nekoliko besed o poučnih delih

1. Poviest iztočnih naroda u starom vieku. Napisao G. Maspero, preveo sa francezckoga Gavro Manojlovič. Sa jednom kartom. Izdanje „Maticie Hrvatske“ U vel. 8-ini, str. 464. Ciena 2 for. — To je prva knjiga „Svjetske poviesti“, ktero je začela izdavat i „Matica“ (izdala je že drugo knjigo l. 1881. namreč „Grčko poviest“ od Duruya v prevodu Tomičevem). Tukaj moram omeniti, da Hrvatje še nimajo obsirne občne zgodovine razven šolskih izdanj; tudi popularno napisane občne povesti, kakoršno izdaje družba sv. Mohorja, niso še do sedaj izdali; zatorej je ta zbirka, ktero misli izdati „Matica“ za hrvatsko literaturo, posebne važnosti. V nekoliko letih bode tudi ta praznina izpolnjena v hrvatskeji književnosti; samo vprašati se moramo, je-li bode ta zgodovina, ki se je začela izdavat i v prevodih različnih pisateljev, tudi dosta skladna celota. Po mojem mnenji bi bilo bolje, da se je začela izdavat i originalna občna zgodovina pod odborovo redakcije, kar bi bilo omogočilo sklad in enakost v celem delu. Vendar sodč po prvih dveh zvezkih te svetske povesti, moramo priznavati, da si je Matica izbrala za prevod najboljša dela v tej stroki. Tako spada tudi Maspe-

rova zgodovina iztočnih narodov med najboljše knjige te vrste, kajti Maspero je dandanes najboljši poznavatelj povesti iztočnih narodov, kar je dokazal kot profesor egiptologije na college de France, na katerem mestu on ne samo kot profesor, nego tudi kot književnik neumorno in s popolnim učenjskim uspehom deluje. Napisal je že, čeravno je še le 38 let star, o tem predmetu mnogobrojnih razprav, a knjiga, ki leži pred nami v prevodu, je njegovo najlepše in najpopolnejše delo, katero se more nazvati zrel plod njegovih, pa tudi drugih učenjakov raziskavanj na tem polju.

To delo, ki nam prikazuje početek historičnega razvitka človečanstva, razdeljeno je na pet knjig. V prvi knjigi je historija Egipta do propada pastirjev, v drugi historija prednje Azije pred in za gospodstva egipčanskega, v tretji historija asirske države in iztočnega sveta do nastopa Sargonidov, v četrti povest Sargonidov in iztočnega sveta do nastopa Kirovega, a v peti in zadnji knjigi opisana je zgodovina perzijske države. Pripovedanje Masperovo je sploh klasično, a lahko umevno; najtežje stvari opisuje on tako slikovito, da se nam zdi, kakor da beremo kak roman, in zato je knjiga prikladna tudi za take čitatelje, ki se niso bavili z znanstvenimi deli o tem predmetu. Prevod Manojlovičev je dober razven nekih posebnosti v izrazih, ki se le redko kdaj nahajajo v hrvatskem jeziku.

2. Novovjekni izumi u znanosti, obrtu i trgovini. Knjiga druga. Sa 65 slika i 4 priloga. U 8-ini, str. 515. Ciena 3 for. — S to debelo knjigo nadaljuje „Matica Hrvatska“ za srednje stališe jako potrebno zbirko knjig, katero je začela lani pod imenom „Novovjekni izumi“ izdavati. V tej drugi knjigi je napisal dr. Bogoslav Šulek obširna poglavja o papirji, pismu in tiskarstvu in dr. Mijo Kišpatić članke o termometru in barometru, daljnogledu in drobnogledu, glini in porcelanovini, steklu in smodniku, pavoli in dinamitu, a Ljudevit Rossi članek o strelnem orožji. Šulekov članek o pismu je posebno zanimiv; bralec najde v njem zares več, nego se je nadejal. Navedeni so tukaj vsi znatnejši alfabeti različnih pisem od starih hieroglifov in klinov do moderne stenografije. Kar pa nas Slovane še posebno zanima, je v tej knjigi obširen opis naše glagolice in cirilice, o katerih se razpravlja po zadnjih naučnih rezultatih o njihovem postanku in njihovih razlikah, in to vse z natančno povestno razsodbo. Radi te razprave je ta knjiga za nas mnogo važnejša mimo drugih te vrste. Tukaj so opisane tudi vse večje tiskarne na svetu. Kišpatićevi članki o daljnogledu in drobnogledu ter o toplomeru in tlakomeru so prepleteni s fysicalnimi in fysiološkimi instrukejiami, ktere so za razumevanje navedenih predmetov za vsakega potrebne. Rossi je pregled pa opisuje nemilo bojno orožje od najstarejših časov do dandanes. Vsakemu važnemu predmetu je dodana slika, kar razumevanje posebno olajšuje. Knjiga je tiskana pri Albrechtu v Zagrebu ter se posebno odlikuje po okusnem tisku in izdanji.

3. Žena u kući i u društvu. Razložio Blaž Lorković, a izdala „Matica Hrvatska“. U 8-ini, str. 165. Ciena 80 nč. — Vseničilšni profesor Blaž Lorković je najboljši hrvatski pisatelj o strokah narodnega gospodarstva. L. 1880. je izdala „Matica“ prvo njegovo znamenito knjigo o tem predmetu, namreč: „Razgovori o narodnom gospodarstvu“. Letos pa nam je ta pisatelj podal baš omenjeno knjigo, ki je za društveno življenje posebne važnosti. V tej Lorkovićevoj knjigi najde mlada žena in zrela devojka prelepo pouko, kakšen jim je položaj v svetu, koje jim dolžnosti v hiši, v obitelji, kako se imajo ponašati proti domačinom in kako ravnati z otroki, kakšna sploh mora biti žena, da bo vredna odgojiteljica svojih otrok. V to svoje delo je vplel pisatelj tudi patriotične opomene, ki bi imele probujati v hrvatskih ženah patriotični ponos in zanos, ki je dandanes tako potreben; kajti le samosvestna in rodoljubna žena more odgojiti značajne in rodoljubne otroke, ki bodo vselej in o vsakej priložnosti s svojo materjo pripravljani na vsako žrtev za svojo domovino. „Matica Hrvatska“ je to izvrstno delo nagradila iz zaklade grofa Draškovića.

4. Gospodja Sabina. Roman Jenija Sisolskoga. Str. 306. Ciena 1 for. — Po smrti znamenitega romanopisca Šenoa se ni dolgo pojavil nobeden pisatelj na tem polju. V novejšem času imamo pa vendar v hrvatskej literaturi zopet roman zastopan, in sicer po Jeniji Sisolskem. Kar je bil v historičnem romanu Šenoa, to je deloma zdaj v realističnem gotovo najdarovitejši Jenijo Sisolski, ki je letos pod okriljem „Matice Hrvatske“ izdal svoj peti roman. Predmete svojim romanom jemlje Sisolski iz dveh virov. Mestno življenje je skušal opisati v svojih romanih: Olga in Lina, Primorci in Gospodja Sabina, a idilično in priprosto življenje istrijskih Primorcev v pripovedih Jelkin bosiljak in Začudjeni svatovi. Po tej temeljnej razliki ločijo se znatno dela Sisolskega. Pripovedi iz primorskega življenja spominjajo nas na romantiko in prikazujejo simpatična in plemenita lica ter jih hrvatsko občinstvo prav rado prebira, ali romani, ki črtajo mestno življenje, prikazujejo malo da ne samo sramoto, brezznačajnost in gnilobo odličnega svetā. Tukaj posnema pisatelj E. Zolo, in ta dela so mu natrošena pesimizmom, obupanjem in fatalizmom. Zato tudi ni Jenijo Sisolski s tem svojim romanom uspel, kajti značaji niso, kakor bi morali biti, nego so večjidel karikature, kakoršne si težko predstavljamo. Vendar pa je jezik v tem proizvodu lep in neki opisi izvrstni, ter se boče gotovo rad čital kakor vsi poprejšnji njegovi romani.

5. „Grof Ivan“, igrokaz Vladimira Mažuranića. U Zagrebu 1883. Str. 141. Ciena 50 novč. — Vladimir Mažuranić se je pojavil s to dramo prvokrat pred hrvatskim občinstvom ter je prilično uspel; kajti „Matica“ sama ga je nagradila za to delo iz zaklade Dušana Kotura. Drama je pisana v narodnem duhu, a temeljna misel tega dela je za to najboljši dokaz: Hrvatsko plemtvo mora se živo poprijesti racionalnega gospodarstva, rešiti se tujih goljufov in pijavic ter odločno stopiti na politično poprišče za obrambo narodnih pravic. Značaji so dobro opisani, ali delo njegovo spada vendar med situacijske drame, ter se torej premalo edinstva opaža v činih.

6. Sabrane pripovedi Augusta Šenoa. U Zagrebu 1883. Str. 342. Ciena 1-50 fr. — Prerano umrlj August Šenoa je bil najboljši hrvatski romanopisec, a „Matica Hrvatska“ ni mogla opustiti, da ne izda vseh njegovih del ter jih razširi med hrvatskim občinstvom. Pred nami leži prvi zvezek te zbirke ter obsega sedem pripovedij (od l. 1865—1873), a njim je dodan velik feuilleton Šenin od l. 1862. in 1863. iz tedanjega „Pozora“ pod naslovom: „Vječni Zid“, ki spada gotovo še dandanes po svojej duhovitosti in humoru med najboljše feuilletone, kar jih je dozdej v hrvatskej književnosti. Pripovedi so sledeče: 1. Turopoljski top, 2. Bliedi mjesec, 3. Prima donna, 4. Do tri puta Bog pomaže, 5. Dusi narodne straže, 6. Prijan Lovro, 7. Liepa Anka. Ker so bile te pripovedi do zdaj po časopisih raztresene ter večini hrvatske publike nepoznate, ugodila je „Matica“ gotovo vsem svojim članom s to izdajo.

7. Iz mladih dana. Pjesme izvorne i prevedene Franje Markovića. U Zagrebu 1883. Str. 231. Ciena 75 nov. — Franjo Marković je poznat hrvatski pesnik; njegove pesni so v vsakem pogledu dovršene ter se jako rade čitajo. Tako nam je v tem zvezku podal svoje najlepše balade in romance, ki so bile dozdej večjidel nepoznate. Posebno ste med temi pesnimi dve jako lepi, namreč: „Povratak pod hrvatskoga kralja (Tomislava)“ in „Dom i svet“. Tem izvornim pesnim je dodal Fr. Marković tudi štiri prevode iz poljskega, in sicer: dve pesni Mickiewicza („Alphara“ in „Farys“), eno Slovackeга („Otac kužnih u El-Arišu“), ki do zdaj še ni bila nikjer tiskana, in eno Malczewskega („Marija“), a to vse dovršeno; in tako se hrvatsko občinstvo lahko upozna z najslavnješimi poljskimi pesniki romantiškega smera.

To so tedaj v kratko naznanjene knjige „Matice Hrvatske“ za l. 1883, ktere je dobil vsak član za tri goldinarje. Slovencem ne moremo dovolj priporočati tega društva;

vsak naobraženi Slovenec naj postane član, da se v istini zamore širiti med nami tako često spominjana bratska uzajemnost. „Hrvatska Matica“ prijemlje se sedaj članove, ker se ni vseh knjig razprodala. Slovenci sezite po njih!

Drobnosti.

Slovenska slovnica za srednje šole. Spisal J. Šuman, c. kr. profesor na akad. gymn. Dunajskem. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohora. 1884. Str. VIII + 208 v 8°. Velja 1 glđ. — Nujno je že bilo potreba, da se izdá za naše srednje šole slovnica stoječa na podlagi Miklošičevih slovniskih raziskavanj. Založništvo Janežičeve slovnice, ktera je rabila do sedaj naše mladini v poduk, uvidelo je — in to moramo tukaj pohvalno omenjati — to potrebo, in tiskarna družbe sv. Mohorja se ni obotavljala, našim srednjim šolam priskrbeti rabljivo in sedanjim zahtevam odgovarjajočo slovnico. Da se pa jednota v pisavi tem bolj podkrepi, zdelo se je založništvu najpripravnejše, da jo spiše g. prof. J. Šuman, ki je baš pred nekimi leti izdelal „Slovensko slovnico po Miklošičevju primerjalnej“, in ktero je naša Matica lefa 1882. izdala. In tedaj se gore omenjena knjiga več ali manj naslanja na Matičino slovnico. Omeniti pa moramo, da je to delo popolnoma tako uravnano, kakoršno šolske potrebe in novi učni načrt zahtevajo. Glavne točke, v kterih se ta učna knjiga od Janežičeve slovnice razločuje, pa so vzlasti sledeče.“ G. pisatelj je povsod, a to večidel v oklepih ali v opombah, primerjal staroslovenske oblike novoslovenskim in tedaj zadnje s pomočjo prvih tolmačil. To se bode sicer marsikomu preučeno zdelo, ali primerjanje staro- in novoslovenskih oblik in medsebojna sveza obeh jezikov naj se za višje razrede prihrani. Prepričani smo, da bodo tú staroslovenske opazke in primeri dobro služili, razlagajoč nam razne otemnele novoslovenske oblike. Na dalje se ve v tej slovnici prikrat porabile studije o naglasu ktere sta objavila učena gg. M. Valjavec in St. Škrabec. To uredbo odobrujemo, menéč, da pridemo le po tem načinu tudi v naglaševanji do večje jednote, nego se dandanes, vzlasti v naših pesnih nahaja. Sploh se je pri nas do sedaj naglas v govoru in pisavi preveč zanemarjal, in lokalizem še sedaj prevladuje. Treba pa je sevéda še mnogo monografij in studij o naglasu posameznih naših narečij, predno se dožene stalno naglaševanje v književnem jeziku. Gledé pisave ravna se ta slovnica zvečine po Miklošič-Janežičevih pravilih, kar se nam sploh umestno zdi pri naših jezikovnih razmerah. Da se pa v marsičem ne zlagamo z g. pisateljem, temu se ne bode čudil, kdor pozna razvoj našega jezika in uplivanje posameznih narečij na našo pisavo. Sicer pa je razlika celó nezatna gledé na pravopise drugih narodov.

H koncu nam je še omeniti, da je Janežičeva slovnica nad dvajset let (druga izdaja 1862) bila učna knjiga naše mladini, in vzlasti njej se mora isti upliv pripisovati, ki je utrdil naš jezik in pisavo. Težko se bode tedaj marsikteri učitelj ločil od nje; izgine sicer iz šolskih klopij, ali vendar še ostane óna vredna knjiga, ktere ne bode nikdo brez koristi vzel v roke, ki hoče spoznavati pravo govornico slovensko. Slovnic g. prof. Šumana pa želimo, naj bi tudi ona toliko koristila kakor Janežičeva ter povzdignola jezik do óne popolnosti in lepote, da postane naša slovenščina vredna vrstnica drugim svetovnim jezikom.

Ob agrarnem vprašanji. Spisal dr. Josip Vošnjak. Ponatis iz letopisa „Matiice Slovenske“ za l. 1884. V Ljubljani, 1884. Založil pisatelj. Tiskala „Narodna Tiskarna“. Str. 80 v vel. 8°. — Mnogozaslужni naš rojak in politik g. dr. Josip

V ošnjak podaje v omenjeni knjigi vsem, ki se za naše gospodarstvene razmere zanimajo, prav jedernato in učeno studijo o agrarnem vprašanju. Po uvodu in splošnih zgodovinskih opazkah predočuje nam g. pisatelj razne agrarne sisteme v romanskih, germanskih in avstrijskih deželah; nato govori obširno o skupnej gruntnej lastnini, kakor o ruskem „Miru“, o jugoslovanskej zadrugi; naposled opisuje amerikanske „Homestead“, kitajski „Tien minn“, indijski „Ryot“, hanoveranske „dvore“, angleške „Entails“ in fideikomise. V „sklepu in konci“ ocenjujejo se na kratko omenjeni agrarni sistemi, in g. pisatelj pride do zaključka, da se kmetije srednje velikosti pripoznavajo vedno bolj kot ista agrarna uredba, koja najbolj kmetskemu stanu ugaja. A tudi je želeli, da se lastnikova gruntna svoboda bolj omeji in da se enaka dedna pravica odpravi. Ker je dandanes agrarno vprašanje eno najvažnejših v Evropi, bude vsakteri naših rojakov g. pisatelju hvaležen za njegov tehtni poduk. Mi le želimo, da bi njegovo delo tudi v gospodarstvenem oziru mnogo koristij prineslo ubogemu našemu národu.

Národne srbske pesni za prosto ljudstvo. Podjetna knjigarna braće M. Popovića v Novem Sadu izdá vsako leto celo vrsto knjig za priprosti narod. Ker bi si menda marsikdo izmed naših čitateljev, osobito pa naša mladež rada omislila za majhen denar národnih srbskih pesnij, opozorimo na sledeče knjižice. L. 1883. izdala je Popovića knjigarna I. Kraljević Marko. Narodna pevanija u 16 pesama. (Sa istumačenim rečma turskim i gdekojim neobičnim u tima.) Str. 96 v mal. 8°. Velja 40 novc. V tej zbirki nahajamo najlepše nár. pesni, ki se pevajo o kraljevići Marku. — 2. Kraljević Marko. Narodna pevanija u 8 pesama (s tolmačenjem kakor v prejšnjej zbirki). Str. 52 v mal. 8°. — Miloš Obilić, srbska narodna pevanija u 6 pesama. (Kako se peva svuda po Srpstvu.) Str. 56 v mal. 8°. Sadržuje lov cara Lazara in druge pesni o Miloši. — 4. Sibirjanin Janko u narodnim pesmama s slikom njegovom. Str. 51 v mal. 8°. Knjižica nam podaje 6 pesnij o tem národnem junaku. — 5. Senjanin Iva u narodnim pesmama. Str. 46 v mal. 8°. Sadržuje 7 pesnij. — 6. Odabrane národne pesme svatovske iz sviju krajeva. Str. 35 v mal. 8°. V knjižici beremo 76 svatovskih, prav mičnih pesmic. Vsaka zbirka razven prve velja 15 novc. — 7. Pesme národne, potskočice, svatovske i bačke, koje se najradije pevaju. Skupio Š. D. Str. 72 v 16°. Obsega 82 kratkih pesmic in velja 10 novc.

Od leta 1884. nam je omeniti I. Kraljević Marko u slikama. Sprska narodna pevanija u 25 pesama sa istumačenim rečma turskim i gdekojim neobičnim sprskim. Za štampu uredio i slike udesio Aleksandar Sandić. Drugo izdanje. Str. 148 v 8°. Velja 50 novc. Knjiga je tiskana v cirilici in ima 10 slik. — 2. Boj na Kosovu na Vidov dan 1389. godine ili Propast carstva srpskog u narodnim pesmama. Str. 65 v mal. 8°. Velja 20 novc. — 3. Ban Zrinović u pesmi i priči. Str. 38 v mal. 8°. — 4. Primorski vitezovi. Junačka pjevanija u šest pjesama. Str. 55 v mal. 8°. Nahajajo se pesni o vitezih primorskih, dalmatinskih, kotorskih, imotskih, neretvanskih in vrgorskih. — 5. Vijenac slavi junačkoj. Pjesme o narodnim junacima, kakor so Frankopanovići, Kotromanovići, Ivanovići itd. Knjiga obsega 13 pesnij na str. 54 v mal. 8° in velja kakor prejšnje dve zbirki 15 novc. Tú navedene izdaje so vse v latinici tiskane in zaslužijo, da se po njih tudi naše občinstvo upoznava s srbskim národnim pesništvom.

Sitte und Brauch der Südslaven. Nach heimischen gedruckten und ungedruckten Quellen von Dr. Friedrich S. Krauss. Im Auftrage der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien 1885. Str. XXVI. + 681 v vel. 8°. Velja 6 gld. 50 novc. — V 30 odstavkih se nam opisuje vse družbinsko življenje jugoslovansko, glavneje šege in navade osobito hrvatsko-srbskega naroda. Veliko zaslugu za to delo ima tudi naš učeni rojak prof. M. Valjavec, ki je g. izdajatelju mnogo netiskanega gradiva

blagodušno v porabo prepustil. Knjiga bode v obče tudi Slovence zanimala, in mi jo vsem prav gorko priporočamo.

Letna poročila srednjih šol za 1883/4. Poročila naših srednjih šol podajejo nam tudi letos kakor druga leta marsiktero zanimivo razpravo, bodisi da jo je spisal kateri izmed naših učenih rojakov, ali pa da se spis nanaša na našo ožjo domovino. K najvažnejšim zadnjim spisom moramo prištevati razpravo g. prof. Wilhelma Vessa: Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754 bis 1883) v poročilu ljubljanske višje realke (str. 59). Pričujoči spis nam opisuje delovanje onih botanikov, ki so dalje časa živeli na Kranjskem, kakor Scopoli, Wulfen, Hacquet, Zois, nato Hladnik, Kwiatkowska, Fleischmann, Graf, Freyer, Jos. Erberg, R. Blagay, Skofitz in v poslednjih tridesetih letih Dollinar, Janscha, Rastern, Plemel Valentin, Plemel Franz, Deschmann. — V drugem oddelu pa navaja one rastlinoslovce, ki so se na svojem potovanju mudili na Kranjskem, in sicer kralj Friderik Avgust II. Saksonski, Hoppe, Tommasini, Stur, Pokorny, Kerner. Konec tega za nas jako zaslužnega spisa pride v poročilu bodočega leta, in mi upamo, da se bode g. pisatelj s tem delom vsem, vzlasti pa slovenskim naravoslovcem dobro prikupil. V izvestji ljublj. gimnazije objavlja na str. 3—60 g. prof. Friderik Žakelj spis: Homerische Euphemismen für „Tod“ und „Sterben“; v poročilu gimnazije v Rudolfovem pa beremo na str. 3—32 razpravo: Erziehung und Unterricht bei den Römern zur Zeit der Könige und des Freistaates, od g. prof. Fr. Brežnika. Važen za štajersko zgodovino je sestavek: Aus dem Leben des steirischen Landeshauptmannes Hans III. Ungnad-Weissenwolf, Freiherrn von Sonneck, kterega je objavil dr. Arthur Steinwenter v gymn. poročilu mariborskem na str. 3—44. Osobito še opozorimo na priloge, kterih je osemnajst pridejanih. Pri tej priliki omenimo tudi spis dr. J. Zaunschirma, kateri utegne posebno crkvene naše zgodovinarje zanimati, in sicer: Ueber kirchliche Verhältnisse Steiermarks bis zur Errichtung der Diöcese Seckau im Jahre 1218, na str. 3—28, v poročilu graške državne višje realke. V Beljaku je objavil v ondnotnem gymn. poročilu naš rojak prof. A. Artel razpravo pod naslovom: Die drei Hauptvertreter der Satire bei den Römern (str. XXV.), in v goriskem realnem izvestji citamo spis: Beiträge zur Flussmuschel-Fauna Kärntens (str. 52), objavil prof. H. Taurer R. v. Gallenstein, na ktere doneske naše naravoslovce posebej opozorimo. V poročilu celovške realke za l. 1883. imamo lep donesek k boljšemu spoznavanju jezer v deželi koroške od prof. V. Hartmanna poimenoma: Das Thal des Weissensees in Kärnten (str. 50), in letos je objavil ondi prof. dr. J. Mitteregger: Beiträge zur Quellenkunde Kärntens. Ako še naposled povemo, da se nabaja v poročilu IL. nemške gymn. v Brnu na str. 57—59. prolog, kterega je znani naš rojak in pisatelj Janko Pajk za neko patriotično šolsko slovesnost na ondnotnem zavodu zložil, navedli smo malo da ne vse razprave in spise, ki utegnejo naše čitatelje več ali manj zanimati.

Gledé narodnosti je bilo v preteklem šolskem letu

v Ljubljani	na gymn.	514 Slov.,	162 Nem.	
" "	" realki	90	93	" "
" Rudolfovem	" gymn.	123	8	" "
" Kranji	" "	111	—	" "
" Mariboru	" "	152	141	" "
" "	" realki	15	96	" "
" Celji	" gymn.	172	122	" "
" Ptuji	" "	76	35	" "
" Gorici	" "	150	45	in 133 Ital.
" "	" realki	35	32	" 136 "
" Trstu	" gymn.	117	138	" 128 "

Ako še pridenemo tem številkam, da je bilo v Celovei na gymn. 55 in na realki 6, v Beljaku 25, v Kočevji 21, v Št. Pavlu pa 11 in v Gradiu na I. gymn. 13 Slovencev, tedaj jih je skupaj 1686. Če primerjamo nató, da je bilo na konci šolskega leta 1879/80 na gore omenjenih zavodih le 1385 slovenskih dijakov (glej Kres I. 67), vidimo na svoje veliko radost, da prav lepo narašča število Slovencev na naših srednjih šolah. V štirih letih poskočilo je njih čísló za 301. Ta vesela prikazen nam pa veleva, da se naj neprestano in neutrudljivo poganjamo za slovenske šole, oziroma slovenske paralelke, kajti le tú je spas in rešitev našega naroda!

Politična in kulturna zgodovina štajerskih Slovencev, katero je spisal g. ravnatelj I. Lapajne, dotiskala se je ravnokur. Ker se veže v elegantne platnice, moral je g. pisatelj in založnik cenó knjigi za 20 n. povišati. P. n. naročniki g. izdajatelju najbolj ustrezajo, ako mu naročnino s poštnino vred 1 gld. 30 n. po nakaznici v Krško na Kranjskem pošljejo.

Trstenjakova razprava: Werand de Graz recenzuje se v Wiener Literarischer Handweiser Nr. 10, 1884 jako pohvalno. Na konci recenzije pa reče prosojevalec: Sehr dankbar wären wir dem Autor für eine Publication dieser interessanten Schrift in deutscher Sprache, um die Resultate seiner Forschungen auch denjenigen zugänglich zu machen, die des Slovenischen nicht mächtig sind.

Wizyta u Strossmayera. Skrešlil Stanislaw Belza. Kraków. Naklad G. Gebethnera i Spółki 1884. Str. 45 v vel. 8°. S podobo vladike Jos. Strossmayera in njegove katedrale v Djakovu. Pod geslom: „Mensch sein, heisst Kämpfer sein“ opisuje v tej knjižici g. Stanislav Belza, prisežni odvetnik v Varšavi, dejanje in delovanje znamenitega vladike Jos. Strossmayera, da seznaní svoje rojake s slavnimi deli našega jugoslovanskega rodoljuba in dobrotnika. Knjiga je posvečena sevéda vladiki samej in bode gotovo na dostojen način razširjala slavo njegovo med Poljaki.

Bibliografski pregled na polji slovanske filologije. (Dalje.) 12. Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, na svijet izdaje jugoslavanska akademija znanosti i umjetnosti, obradili G. Daničić, M. Valjavec, P. Budmani. Svezak V. 1 drugoga dijela: Četa — dali. U Zagrebu 1884. 240 str. vel. lex. 8°. C. 3 gld.

13. Gramatické základy jazyka srbského čili charvátského. Sepsal Fr. Vymazal. V Brně, nákladem českého knihk. J. Barviče, 1885. 125 str. 8°.

14. Mluvnice jazyka bulharského. Napsal Jan Wagner. Druhé, rozmnožené a přepracované vydání. V Praze, Alexander Storch, 1884. 211 str. 8°. — Zadržaj: Předmluva str. 5—6; díl theoretický str. 9—87; díl praktický str. 89—211.

15. Vymazal Fr. Grammatik der polnischen Sprache zunächst zum Selbstunterricht. Brünn, Winkler, 1884. 290 str. vel. 8°. C. vez. 1 gld. 60 kr.

16. Načertanie cerkvnoslavjanskej grammatiki, priméniteljno k obšćej teoriji ruskago i drugih rodstvennych jazykov. Sostavil Anton Budilović. Varšava 1883. XIII + 349 + II str. vel. 8°. — Zadržaj: Vvedenie str. 1—13; čast' I. Fonologija str. 14—119; Predvaritelnyja zaměčanija. O pripodě zvukov čelovéčeskago jazyka (14—51). Glava 1. Grafika (52—59). Glava 2. Fonetika (60—119). Čast' II. Etimologija str. 120—288; Glava 3. Morfologija (120—205). Glava 4. Semaziologija (206—288). Čast' III. Sintaksis str. 289—349; Glava 5. Stroenie predloženíj (289—326). Glava 6. Značenie sintaktičeskich form (327—349). Zaměčennyja opěčatki i obmolvki (2 str.).

17. Starobulgarska grammatika s sbornik ot obrzoi za četenie, razbor i prevod. Sostavil Nikola P. Popov. Praga 1883, 72 str., 8°.

18. Sravnitel'naja morfologija slavjanskich jazykov sočinenie Franca Miklošiča perevel Nikolaj Šljakov pod redakcij Romana Brandta. Vypusk I. Staroslovjenski jazyk. Moskva 1884, XVI + 164 str., vel. lex. 8°. C. 1. rub. 50 kop.

19. Beiträge zur slavischen Dialektologie von Leon Biskupski. I. Die Sprache der Brodnitzer Kaschuben im Kreise Karthaus (West-Preussen). 1. Heft. Die Lautlehre. Abtheilung A. Leipzig, Breitkopf & Härtel, 1883, VI + 63 str., vel. 8° C. 90 kr.

20. Gwara Zakopańska. Studyjum dyjalektologiczne przez Ad. Ant. Kryńskięgo. Odbitka z tomu X. Rozpraw wydziału filologicznego Akademii Umiejętności w Krakowie 1883, 57 str., 8°.

21. Das Nekrolog des Minoritenklosters in Olmütz. Mitgetheilt von J. Loserth. Aus dem Archiv für österreichische Geschichte (LXV. Bd., II. Hälfte, S. 231) besonders abgedruckt. Wien 1884, 24 str., vel. 8°. C. 20 kr.

22. Über Nekrologe der Olmützer Domkirche. Von Dr. B. Dudík O. S. B. Aus d. Archiv f. österr. Geschichte (LXV. Bd., II. Hälfte, S. 487) besonders abgedruckt. Wien 1884, 103 str., vel. 8°, C. 80 kr.

23. Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen, (Griechisch, Albanesisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch). Von Dr. Fr. Miklošich. Erste Hälfte. (Separatabdruck aus dem XXXIV. Bd. der Denkschriften der phil.-hist. Classe d. kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.) Wien 1884, 102 str., 4°. C. 2 gld. 50 kr.

24. Počátky slovanštiny (devíti řeči spisovných) a litevštiny. Sepsal Fr. Vymazal. Vseslovanská bibliotéka. Sv. I. V. Brně. Nákladem českého knižkupectví J. Barvíče, 1884, 110 str., 8°.

25. Syntax der wendischen Sprache in der Oberlausitz von Georg Liebsch, Bautzen 1884, XVI + 240 str., 8°.

26. Sprachwissenschaftliche Abhandlungen von Dr. Carl Abel. Leipzig, Wilhelm Friedrich, 1885, VII + 468 str., vel. 8°. C. 6 gld. — Na str. 395—420: „Über die Möglichkeit einer gemeinsamen Schriftsprache für alle Slaven.“

27. Vergleichende Syntax der indogermanischen Comparation insbesondere der Comparationscasus der indogermanischen Sprachen und sein Ersatz von Dr. Hermann Ziemer. Berlin, Ferd. Dümmler, 1884, XII + 282 str., vel. 8°. — Na str. 79—89 obdoluje se der slavische Comparationscasus, str. 116—123 der Ersatz (Umsehreibung) des Comparationscasus unter Beihülfe von Präpositionen in den slavischen Sprachen, str. 188—194 der Ersatz des Comparationscasus unter Beihülfe separativer Partikeln, str. 223—229 der Ersatz des Comparationscasus unter Beihülfe comparativer Partikeln in str. 242 unter Beihülfe separativ-comparativer Partikeln.

28. Beiträge zur älteren Geheimschrift der Slaven von Prof. Emil Katužniacki. (Aus dem Jahrgange 1882 der Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften [CII. B., I. Hft. S. 277] besonders abgedruckt.) Wien 1883, 24 str., vel. 8°, C. 25 kr.

29. Pamjatnik glagoličeskoj pismenosti. Mariinskoe četveroevangelie s primčanjami i priloženijami. Trud I. V. Jagiča. Izdanie obdolenija russkago jazyka i slovesnosti Imperatorskoj Akademii Nauk. Sanktpeterburg-Berolini apud Weidmannos, 1883, XXX + 607 str. in 2 fotolit. snimka 4°. Zadržaj: Vvedenie str. XXX; I. Tekst četveroevangelija str. 1—406. II. Priloženija: Otmětki pri tekstě str. 407—415; o paleografičeskich osobennostjach pamjatnika str. 415—422; o grammatičeskich osobennostjach pamjatnika str. 423—476; slovoukazatel' str. 477—607.

30. Psalterii Florianensis partem polonicam ad fidem codicis recensuit apparatus critico indice locupletissimo instructi Wladislaus Nehring. Posnaniae apud J. K. Zupański, 1883, LI + 248 str., vel. 8°.

31. Miscellen von W. Tomaschek (v „Beiträge zur Kunde der Indogermanschen Sprachen herausgegeben von Dr. Ad. Bezzenberger“, IX. Bd. 93–106 str. Götttingen 1884, vel. 8°; „verfasst zur Miklosich-feier“). Zadržaj: 1. Vesu „gut“ auf europäischem boden. 2. Der illyrische verbalstamm daš. 3. Einige götternamen auf illyrischem boden. 4. Das illyrische suffix -ista. 5. Das illyrische deminutivsuffix -za. 6. Das walachische suffix -sor. 7. Das ligurische nominalsuffix -aska.

32. Život Josefa Dobrovského. Sepsal V. Brandl. Zvláštní otisk ze sborníku Matice Moravské. V Brně 1883. 296 + VII str. vel. 8°. — Gl. Žurnal minist. narod. prosvěd. Čast CCXXXIV. 1884. Avgust, str. 312–331 od Pl. Kulakovskega.

33. Tri glavne narodne svečanosti, božić, krsno ime i svadba. Sabrao po Boki-Kotorskoj, Crnoj-gori i Ercegovini i opisao Vuk S. Vršević Rišnjanim. Pančevo 1883 270 str., 8°. — Zadržaj: Dio I. Božić str. 9–79; dio II. Krsno ime str. 83–144; dio III. Svadba str. 147–270.

34. Srpske narodne pjesme iz Bosne (ženske) po kazivanju svoje žene približio S. N. Davidović. Pančevo, Jovanović 1884. 132 str. 8°. — V tej zbirki se nahaja 244 narod. pesnij.

35. Narodne humoristične gatalice i varalice skupio ih po Boki Kotorskoj, Crnoj-gori, Dalmaciji a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vršević. U Dubrovniku 1884. 79 str., 8°. — 63 gatalice in 40 varalice.

36. Pomaki pesni ot Čepino. S'obščava dr. Konst. Jireček. Iz žurnala „Period. Spisanie“ VIII., str. 79–91, vel. 8°.

37. A. A. Potebnja. Obraznenija malorusskich i srodných narodnych pjesen. Varšava 1882. 268 + XI str. 8°. (Otdělnyj ottisk iz Russkago filologičeskago věstnika.) Zadržaj: I. Malorusskija pėsennija vyražennija mysli „čto k čemu idet“, „čto k čemu pristalo“, str. 1–15. II. Leļu — poleļu, lili — lalo, str. 16–38. III. Vesnjanki razmėra (4 + 3 + 3) i (5 + 3) i dr. srodnija pėsni, str. 39–230. IV. Vesnjanki (Petrovočnja, Kupalskija) razmėra (5 + 4), str. 231–268.

38. Skazki i predanija Samarskago kraja. Sobrany i zapisany D. N. Sadovnikovym. S.-Peterburg. 1884. (Zapiski imperatorskago russkago geografičeskago obščestva po otděleniju etnografij. Tom. XII.) VI + 388 str. vel. 8°. volja 2 rub. 50 kop. — Ker je Dmitrij Nikolaevič Sadovnikov 19.31. decembra 1883 umrl, izdal je L. Majkov to zbirko, ki obsega 124 števil.

39. S. A. Priklonskij. Narodnaja žizn na Sėverė. Moskva 1884. 366 str. vel. 8°.

40. D. Ja. Samokvasov. Istorija russkago prava. Vypusk II. Proischoždenie Slavjan. Proischoždenie russkich Slavjan. Varšava 1884. X + 145 str. lex. 8°. cena 1 rub. 30 kop.

41. Lid a narod. Sebrane rozpravy narodopisne a literarne Františka Bartoše. (Moravská biblioteka. Vydavá Fr. Bayer. Ročník I. Čís. 16–23). Ve velikém Mezíríci 1883. 244 str. 12°. 80 kr. B. K.

Popravek: V 10. snop. str. 536. br. 6. beri nam. Die „slovenischen“ pravilno: Die slavischen Ortsnamen.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.

